

BIBLIOTEKA SEJMOWA

KONSTYTUCJE ŚWIATA

KONSTYTUCJA

Czarnogóry

USTAV CRNE GORE

Tłumaczenie z języka serbskiego i wstęp

Jacek Wojnicki

WYDAWNICTWO SEJMOWE

Warszawa 2023

Seria: Konstytucje Świata

Redaktor serii: Wiesław Staśkiewicz

Konstytucja Czarnogóry

Weryfikacja naukowa: **Wiesław Staśkiewicz**

Redakcja: **Katarzyna Gralak**

Projekt graficzny: **Darek Kondefefer**

© Copyright by Kancelaria Sejmu 2023

Biblioteka Sejmowa

ul. Wiejska 4/6/8, 00-902 Warszawa

e-mail: biblioteka@sejm.gov.pl

ISBN: 978-83-7666-777-5

SPIS TREŚCI

Wstęp <i>Jacek Wojnicki</i>	8
Konstytucja Czarnogóry	32
Preambuła	34
Część pierwsza. Postanowienia fundamentalne	36
Część druga. Prawa i wolności człowieka	42
1. Postanowienia wspólne	43
2. Prawa i wolności osobiste	45
3. Prawa i wolności polityczne	51
4. Prawa i wolności gospodarcze, społeczne i kulturalne	55
5. Prawa szczególne – prawa mniejszości	60
6. obrońca Praw i Wolności Człowieka	62
Część trzecia. Ustrój władz	64
1. Skupszcina Czarnogóry	65
2. Prezydent Czarnogóry	72
3. Rząd Czarnogóry	74
4. Samorząd lokalny	78
5. Sądownictwo	80
6. Siły zbrojne Czarnogóry	85
7. Rada Obrony i Bezpieczeństwa	85
8. Prokuratura Krajowa	87
Część czwarta. Ustrój gospodarczy	90
Część piąta. Konstytucyjność i legalność	94
Część szósta. Sąd Konstytucyjny Czarnogóry	96
Część siódma. Zmiana Konstytucji	102
Część ósma. Przepisy przejściowe i przepisy końcowe	106
Ustawa konstytucyjna w celu wykonania Konstytucji Republiki Czarnogóry	109

Zmiany do Konstytucji Czarnogóry uchwalone przez Skupsztinę Czarnogóry dnia 31 lipca 2013 r., ogłoszone w Dzienniku Urzędowym Czarnogóry „Službeni list Crne Gore” nr 38/2013 z dnia 2 sierpnia 2013 r.	114
Wybrana literatura	124

KONSTYTUCJA CZARNOGÓRY

Uchwalona przez Zgromadzenie Konstytucyjne w Podgoricy
na nadzwyczajnym posiedzeniu w dniu 19 października 2007 r.

Ogłoszona w Dzienniku Urzędowym
Czarnogóry „Službeni list Crne Gore”
nr 1/2007 z dnia 25 października 2007 r.

Zmieniona przez Skupštinę Czarnogóry w dniu 31 lipca 2013 r.

Zmiany I-XVI zostały ogłoszone w Dzienniku
Urzędowym Czarnogóry „Službeni list Crne
Gore” nr 38/2013 z dnia 2 sierpnia 2013 r.

Wprowadzone zmiany stanowią integralną część Konstytucji
Czarnogóry i wchodzą w życie z dniem ogłoszenia.

Publikowany tekst Konstytucji jest zgodny ze stanem prawnym
na dzień 1 stycznia 2023 r.

USTAV CRNE GORE

PREAMBUŁA

Kierując się:

decyzją obywateli Czarnogóry, by żyć w niepodległym i suwerennym państwie Czarnogóra, wyrażoną w referendum, w dniu 21 maja 2006 r.;

nieprzejednaną wolą obywateli Czarnogóry, by żyć w państwie, w którym podstawowymi wartościami są wolność, pokój, tolerancja, poszanowanie praw i wolności człowieka, wielokulturowość, demokracja i rządy prawa;

stanowczą deklaracją, że jako wolni i równi obywatele, członkowie narodu i mniejszości narodowych żyjących w Czarnogórze – Czarnogórcy, Serbowie, Bośniacy, Albańczycy, muzułmanie, Chorwaci i inni, jesteśmy oddani demokratycznej i obywatelskiej Czarnogórze;

przekonaniem, że państwo jest odpowiedzialne za ochronę przyrody, zdrowe środowisko, zrównoważony równomierny rozwój wszystkich swoich obszarów i ustanowienie sprawiedliwości społecznej;

zobowiązaniem do współpracy z innymi narodami i państwami na równoprawnych zasadach oraz do integracji europejskiej i euroatlantycznej,

Zgromadzenie Konstytucyjne Republiki Czarnogóry, na trzecim posiedzeniu drugiej sesji zwyczajnej w 2007 r., dnia 19 października 2007 r., uchwała:

* Publikowany tekst uwzględnia wszystkie zmiany (I-XVI) wprowadzone do Konstytucji Czarnogóry przez Skupsztinę na podstawie art. 82 ust. 1 pkt 1 oraz art. 156 ust. 1 i 6 Konstytucji Czarnogóry w dniu 31 lipca 2013 r. Jego podstawę stanowi tekst ujednolicony Konstytucji Czarnogóry zamieszczony na oficjalnej stronie Rządu Czarnogóry: <https://www.gov.me/en/documents/8001ff01-60bd-451a-be3f-83e7b71e112a>. Tekst jednolity Konstytucji Czarnogóry nie został oficjalnie ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Czarnogóry. Ogłoszone zostały jedynie zmiany, których tłumaczenie dla porządku zamieszczamy. Podstawą ich tłumaczenia był tekst opublikowany w Dzienniku Urzędowym Czarnogóry „Službeni list Crne Gore” nr 38/2013 r. z dnia 2 sierpnia 2013 r.

CZEŚĆ PIERWSZA
POSTANOWIENIA
FUNDAMENTALNE

Państwo

Artykuł 1

Czarnogóra jest niepodległym i suwerennym państwem o republikańskiej formie rządów.

Czarnogóra jest państwem obywatelskim, demokratycznym, przyjaznym środowisku i państwem sprawiedliwości społecznej opartym na rządach prawa.

Suwerenność

Artykuł 2

Wyrazicielem suwerenności jest każdy obywatel Czarnogóry¹.

Obywatel sprawuje swoją władzę bezpośrednio oraz przez przedstawicieli wybranych w wolnych wyborach.

Nie można ustanowić ani uznać żadnej władzy, która nie wynika z woli obywateli, swobodnie wyrażonej w przewidzianych prawem demokratycznych wyborach.

Terytorium państwa

Artykuł 3

Terytorium Czarnogóry stanowi jedność i jest niepodzielne.

Symbole państwowe

Artykuł 4

Czarnogóra ma herb, flagę i hymn.

Herbem Czarnogóry jest złoty, dwugłowy orzeł z lwem na piersi.

Flaga Czarnogóry jest koloru czerwonego z centralnie umieszczonym herbem i złotym obramowaniem.

Hymnem Czarnogóry jest „Oj svijetla majska zoro”².

¹ W oryg. *Nosilac suverenosti je gradanin koji ima crnogorsko državljanstvo.*

² „O, jasna majowa jutrenko!”.

Miasto stołeczne i stolica historyczna

Artykuł 5

Miastem stołecznym Czarnogóry jest Podgorica.

Stolicą historyczną Czarnogóry jest Cetynia.

Prawa i wolności człowieka

Artykuł 6

Czarnogóra gwarantuje i chroni prawa oraz wolności.

Prawa i wolności są nienaruszalne.

Każdy jest zobowiązany do poszanowania praw i wolności innych.

Zakaz nawoływania do nienawiści

Artykuł 7

Zabrania się podżegania lub nawoływania do nienawiści lub nietolerancji na jakimkolwiek tle.

Zakaz dyskryminacji

Artykuł 8

Wszelka bezpośrednia lub pośrednia dyskryminacja na jakimkolwiek tle jest zabroniona.

Za dyskryminację nie będzie uważane ustanawianie uregulowań i wprowadzanie szczególnych środków mających na celu stworzenie warunków do realizacji równości narodowościowej, płciowej i powszechnej oraz do ochrony osób, które z jakichkolwiek względów znajdują się w nierównym położeniu.

Szczególne środki mogą być stosowane tylko do czasu osiągnięcia celów, dla których zostały podjęte.

Porządek prawny

Artykuł 9

Ratyfikowane i ogłoszone umowy międzynarodowe oraz ogólnie przyjęte zasady prawa międzynarodowego stanowią integralną część wewnętrznego porządku prawnego, mają one pierwszeństwo przed ustawodawstwem krajowym oraz są bezpośrednio stosowane, gdy regulują stosunki prawne odmiennie niż ustawodawstwo krajowe.

Granice wolności

Artykuł 10

Wszystko, czego nie zabrania Konstytucja i ustawy, jest w Czarnogórze dozwolone.

Każdy jest obowiązany do przestrzegania Konstytucji i ustaw.

Podział władzy

Artykuł 11

Władza opiera się na zasadzie podziału na władzę ustawodawczą, władzę wykonawczą i władzę sądowniczą.

Władzę ustawodawczą sprawuje Skupsztina, władzę wykonawczą – Rząd, a władzę sądowniczą – sądy.

Zakres władztwa określa Konstytucja i ustawy.

Stosunki między władzami opierają się na równowadze i wzajemnej kontroli. Czarnogórę reprezentuje Prezydent Czarnogóry.

Konstytucyjność i praworządność chroni Sąd Konstytucyjny.

Siły zbrojne i służby bezpieczeństwa podlegają demokratycznej i cywilnej kontroli.

Obywatelstwo czarnogórskie

Artykuł 12

W Czarnogórze obowiązuje obywatelstwo czarnogórskie.

Czarnogóra chroni prawa i interesy obywateli Czarnogóry.

Obywatel Czarnogóry nie może być wydalony lub wydany w drodze ekstradycji do innego państwa, chyba że zgodnie z międzynarodowymi zobowiązaniami Czarnogóry.

Język i alfabet

Artykuł 13

Językiem urzędowym w Czarnogórze jest czarnogórski.

Cyrylica i alfabet łaciński są równorzędne.

W oficjalnym użyciu są również języki: serbski, bośniacki, albański i chorwacki.

Rozdział wspólnot religijnych od państwa

Artykuł 14

Wspólnoty religijne są oddzielone od państwa.

Wspólnoty religijne są równe i mają swobodę w sprawowaniu obrzędów religijnych i w sprawach wyznaniowych.

Stosunki z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi

Artykuł 15

Czarnogóra, kierując się zasadami i normami prawa międzynarodowego, współpracuje i rozwija przyjazne stosunki z innymi państwami, organizacjami regionalnymi i międzynarodowymi.

Czarnogóra może wstępować do organizacji międzynarodowych.

Skupszcina postanowi o formie przystąpienia do Unii Europejskiej.

Czarnogóra nie może wchodzić w sojusz z innym państwem, w wyniku którego utraciłaby niepodległość i pełną podmiotowość międzynarodową.

Ustawodawstwo

Artykuł 16

Ustawa, zgodnie z Konstytucją, określa:

- 1) tryb realizacji praw i wolności człowieka, gdy jest to konieczne do ich wykonania;
- 2) formy korzystania z praw przyznanych mniejszościom;
- 3) tryb powoływania, organizację i uprawnienia organów władzy oraz postępowanie przed tymi organami, jeżeli jest to konieczne do ich funkcjonowania;
- 4) ustrój samorządu lokalnego;
- 5) inne sprawy istotne dla Czarnogóry.

CZEŚĆ DRUGA
PRAWA I WOLNOŚCI
CZŁOWIEKA

1. POSTANOWIENIA WSPÓLNE

Fundamenty prawne i równość

Artykuł 17

Prawa i wolności są realizowane z mocy Konstytucji i podpisanych porozumień międzynarodowych.

Wszyscy są równi wobec prawa, bez względu na jakiegokolwiek cechy szczególne lub osobiste.

Równość płci

Artykuł 18

Państwo gwarantuje równość kobiet i mężczyzn oraz prowadzi politykę równych szans.

Ochrona

Artykuł 19

Każdy na równych prawach ma możliwość ochrony swoich praw i wolności.

Środek prawny

Artykuł 20

Każdy ma prawo odwołania się od decyzji, która dotyczy jego uprawnień lub interesów przyznanych prawem.

Pomoc prawna

Artykuł 21

Każdy ma prawo do pomocy prawnej.

Pomoc prawna jest świadczona przez adwokatów wykonujących swój zawód niezależnie i autonomicznie oraz przez inne służby.

Pomoc prawna może być udzielana nieodpłatnie, o ile przewiduje to ustawa.

Prawo do samorządu lokalnego

Artykuł 22

Gwarantuje się prawo do samorządu lokalnego.

Środowisko naturalne

Artykuł 23

Każdy ma prawo do zdrowego środowiska naturalnego.

Każdy ma prawo do aktualnej i pełnej informacji o stanie środowiska, możliwości udziału w podejmowaniu decyzji w sprawach istotnych dla środowiska oraz do prawnej ochrony tych uprawnień.

Każdy, a zwłaszcza państwo, jest obowiązany do ochrony i poprawy stanu środowiska naturalnego.

Ograniczenia praw i wolności człowieka

Artykuł 24

Gwarantowane prawa i wolności człowieka mogą być ograniczone jedynie ustawą, w granicach dozwolonych przez Konstytucję oraz w stopniu niezbędnym do osiągnięcia celu, dla którego ograniczenie to jest dopuszczalne w otwartym i wolnym społeczeństwie demokratycznym.

Ograniczenia nie mogą być wprowadzane w celach innych niż te, dla których są przewidziane.

Czasowe ograniczenie praw i wolności

Artykuł 25

Podczas ogłoszonego stanu wojennego lub stanu wyjątkowego korzystanie z niektórych praw i wolności człowieka może być ograniczone w niezbędnym zakresie.

Ograniczenie nie może być wprowadzone ze względu na płeć, narodowość, rasę, religię, język, pochodzenie etniczne lub pochodzenie społeczne, przekonania polityczne lub inne przekonania, status majątkowy lub jakiegokolwiek inne cechy osobiste.

Nie podlegają ograniczeniu: prawo do życia; środki ochrony prawnej i pomoc prawna; godność i szacunek przynależne osobie ludzkiej; sprawiedliwy i jawny proces oraz zasada legalizmu; domniemanie niewinności; prawo do obrony; odszkodowanie za bezprawne lub nieuzasadnione pozbawienie wolności i niesłuszne skazanie; wolność myśli, sumienia i wyznania; zawieranie małżeństwa.

Nie podlegają zniesieniu następujące zakazy: podżegania lub namawiania do nienawiści lub nietolerancji; dyskryminacji; ponownego postępowania i skazania za to samo przestępstwo oraz przymusowej asymilacji.

Środki ograniczające prawa i wolności winny obowiązywać nie dłużej niż przez czas trwania stanu wojennego lub stanu wyjątkowego.

2. PRAWA I WOLNOŚCI OSOBISTE

Zakaz kary śmierci

Artykuł 26

Kara śmierci jest zakazana w Czarnogórze.

Biomedycyna

Artykuł 27

Gwarantuje się prawa człowieka i godność osoby ludzkiej w zakresie stosowania nauk biologicznych i medycznych.

Zabroniona jest jakakolwiek interwencja mająca na celu stworzenie istoty ludzkiej, która jest genetycznie identyczna z inną istotą ludzką, żywą lub martwą.

Zabronione jest przeprowadzanie jakichkolwiek eksperymentów medycznych i innych na osobie ludzkiej bez jej zgody.

Godność i nienaruszalność osoby ludzkiej

Artykuł 28

Gwarantuje się godność i bezpieczeństwo człowieka.

Gwarantuje się nienaruszalność integralności fizycznej i psychicznej człowieka, jego prywatności i dóbr osobistych.

Nikt nie może być poddawany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu.

Nikt nie może być trzymany w niewoli ani znajdować się w niewolniczym położeniu.

Pozbawienie wolności

Artykuł 29

Każdy ma prawo do wolności osobistej.

Pozbawienie wolności jest dopuszczalne tylko z przyczyn i w trybie przewidzianym w ustawie.

Osoba pozbawiona wolności winna zostać niezwłocznie poinformowana w swoim języku, lub języku dla niej zrozumiałym, o przyczynach pozbawienia wolności.

Jednocześnie osoba pozbawiona wolności winna zostać poinformowana, że nie jest zobowiązana do składania jakichkolwiek oświadczeń w swojej sprawie.

Na wniosek osoby pozbawionej wolności organ jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić wskazaną przez nią osobę o pozbawieniu wolności.

Osoba pozbawiona wolności ma prawo do obecności przy przesłuchaniu wybranego przez nią obrońcy.

Bezprawne pozbawienie wolności jest karalne.

Areszt Artykuł 30

Osoba, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa może, na podstawie postanowienia właściwego sądu, zostać zatrzymana i tymczasowo umieszczona w areszcie tylko gdy jest to konieczne do prowadzenia postępowania karnego.

Osobie aresztowanej należy doręczyć uzasadnioną decyzję w momencie zatrzymania lub najpóźniej w ciągu 24 godzin od zatrzymania.

Osobie aresztowanej przysługuje prawo do odwołania się od decyzji o zatrzymaniu, które sąd rozpoznaje w ciągu 48 godzin.

Czas umieszczenia w areszcie winien być ograniczony do możliwie najkrótszego okresu.

Areszt na mocy orzeczenia sądu pierwszej instancji może trwać do trzech miesięcy od dnia zatrzymania, a decyzją sądu wyższej instancji może zostać przedłużony o kolejne trzy miesiące.

Jeżeli w tych terminach nie zostanie wniesiony akt oskarżenia, oskarżony zostaje zwolniony.

Osoba nieletnia nie może przebywać w areszcie dłużej niż 60 dni.

Godność osoby ludzkiej Artykuł 31

Poszanowanie osoby ludzkiej i jej godności jest zagwarantowane w postępowaniu karnym lub innym postępowaniu, w przypadku pozbawienia lub ograniczenia wolności oraz w czasie wykonywania kary.

Wszelka przemoc, nieludzkie lub poniżające traktowanie osoby pozbawionej wolności lub której wolność została ograniczona, a także wymuszanie zeznań i oświadczeń jest zabronione i karalne.

Sprawiedliwy i jawny proces

Artykuł 32

Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego procesu przeprowadzonego w rozsądnym terminie przed niezawisłym, bezstronnym i ustanowionym mocą ustawy sądem.

Zasada praworządności

Artykuł 33*

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za czyn, który przed jego popełnieniem nie był określony przez ustawę lub rozporządzenie wydane na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie jako czyn karalny, ani nie może zostać skazany na karę, która nie była za ten czyn przewidziana.

Czyny karalne i sankcje karne mogą być określone jedynie ustawą¹.

* Artykuł 33 w brzmieniu nadanym Zmianą I. Pierwotne brzmienie: „Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za czyn, który przed jego popełnieniem nie był określony przez ustawę jako czyn karalny, ani nie może zostać skazany na karę, która nie była za ten czyn przewidziana”.

Akt normatywny względniejszy**

Artykuł 34

Przestępstwa i inne czyny karalne są określone, a kary za nie są wymierzone na mocy ustawy lub innych aktów normatywnych, które obowiązywały w czasie popełnienia czynu, chyba że nowa ustawa lub nowy akt normatywny jest względniejszy dla sprawcy.

** Tytuł i treść art. 34 w brzmieniu nadanym Zmianą II. Pierwotny tytuł: Ustawa względniejsza. Pierwotne brzmienie: „Przestępstwa i inne czyny karalne są określone, a kary za nie są wymierzone na podstawie ustawy obowiązującej w czasie popełnienia czynu, chyba że nowa ustawa jest względniejsza dla sprawcy”.

¹ Forma prezentacji aktu jest zgodna z wersją ujednoliconą zamieszczoną na oficjalnej stronie Rządu Czarnogóry. Artykuły kursywowane są artykułami obowiązującymi w następstwie zmian uchwalonych przez Skupsztinę Czarnogóry 31 lipca 2013 r., ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym Czarnogóry „Službeni list Crne Gore” nr 38/2013 z dnia 2 sierpnia 2013 r. Poniżej zamieszczona została poprzednia, nicobowiązująca wersja tego artykułu.

Domniemanie niewinności

Artykuł 35

Każdego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu.

Oskarżony nie ma obowiązku udowodnienia swojej niewinności.

Niedające się usunąć wątpliwości co do winy, sąd jest obowiązany rozstrzygać na korzyść oskarżonego.

Ne bis in idem

Artykuł 36

Nikt nie może być ponownie sędzony ani skazany za ten sam czyn karalny.

Prawo do obrony

Artykuł 37

Każdy ma prawo do obrony, w szczególności do bycia poinformowanym o postawionych mu zarzutach w języku, który jest dla niego zrozumiały; do posiadania wystarczającego czasu na przygotowanie obrony oraz prawa do obrony osobiście lub przez wybranego przez siebie obrońcę.

Odszkodowanie za szkody spowodowane bezprawnym działaniem

Artykuł 38

Osobie bezprawnie lub bezpodstawnie pozbawionej wolności lub niesłusznie skazanej przysługuje odszkodowanie od państwa.

Swoboda przemieszczania się i pobytu

Artykuł 39

Gwarantuje się prawo do swobodnego przemieszczania się i do pobytu, a także prawo do opuszczenia Czarnogóry.

Swoboda przemieszczania się, pobytu i opuszczania Czarnogóry może zostać ograniczona, jeśli jest to konieczne do prowadzenia postępowania karnego, zapobieżenia rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych lub ze względów bezpieczeństwa Czarnogóry.

Przemieszczanie się i pobyt cudzoziemców określa ustawa.

Prawo do prywatności **Artykuł 40**

Każdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

Nietykalność mieszkania **Artykuł 41**

Mieszkanie jest nietykalne.

Nikt nie może wejść do mieszkania lub innego lokalu wbrew woli właściciela i dokonać jego przeszukania bez postanowienia sądu.

Przeszukanie przeprowadzane jest w obecności dwóch świadków.

Funkcjonariusz publiczny może wejść do cudzego mieszkania lub innego lokalu bez postanowienia sądu i dokonać przeszukania bez obecności świadków, jeśli jest to konieczne dla zapobieżenia popełnieniu przestępstwa, natychmiastowego schwytania sprawcy przestępstwa lub ratowania ludzi i mienia.

Tajemnica korespondencji **Artykuł 42**

Tajemnica korespondencji, rozmów telefonicznych i innych środków komunikowania się jest nienaruszalna.

Od zasady nienaruszalności tajemnicy korespondencji, rozmów telefonicznych i innych środków komunikowania się można odstąpić jedynie na podstawie postanowienia sądu, jeżeli jest to konieczne do prowadzenia postępowania karnego lub ze względów bezpieczeństwa Czarnogóry.

Dane osobowe

Artykuł 43

Gwarantuje się ochronę danych osobowych.

Wykorzystywanie danych osobowych poza celem, dla którego zostały zebrane, jest zabronione.

Każdy ma prawo do zapoznania się z danymi zebranymi na temat jego osoby oraz prawo do ochrony sądowej w przypadku nadużycia.

Prawo do azylu

Artykuł 44

Cudzoziemiec, który żywi uzasadnioną obawę przed prześladowaniami ze względu na rasę, język, religię, przynależność narodową lub grupową albo z powodu przekonań politycznych, może ubiegać się o azyl w Czarnogórze.

Cudzoziemiec nie może zostać wydany z Czarnogóry, jeśli ze względu na rasę, religię, język lub narodowość grozi mu kara śmierci, tortury, nieludzkie upokorzenie, prześladowanie lub poważne naruszenie praw gwarantowanych niniejszą Konstytucją.

Cudzoziemiec może zostać wydany z Czarnogóry jedynie na podstawie decyzji właściwego organu i w trybie określonym ustawą.

3. PRAWA I WOLNOŚCI POLITYCZNE

Prawa wyborcze

Artykuł 45

Prawo wybierania i bycia wybranym przysługuje obywatelowi Czarnogóry, który ukończył 18 lat i co najmniej przez dwa lata zamieszkuje w Czarnogórze.

Prawo głosowania realizowane jest w wyborach.

Prawa wyborcze są powszechne i równe.

Wybory są wolne i bezpośrednie, odbywają się w głosowaniu tajnym.

Wolność myśli, sumienia i wyznania

Artykuł 46

Każdemu gwarantuje się prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania, a także prawo do zmiany wyznania lub przekonań oraz wolność wyrażania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, wiary albo przekonań poprzez modlitwę, kazania, zwyczaje lub obrzędy.

Nikt nie jest zobowiązany do deklarowania swoich przekonań religijnych lub jakichkolwiek innych.

Wolność wyrażania przekonań religijnych może być ograniczona tylko wtedy, gdy wymaga tego ochrona życia i zdrowia ludzi, zachowanie spokoju i porządku publicznego, a także innych praw gwarantowanych przez Konstytucję.

Wolność wypowiedzi

Artykuł 47

Każdy ma prawo do wolności wypowiedzi w mowie, słowie pisanim, poprzez obraz lub w jakikolwiek inny sposób.

Prawo do wolności wypowiedzi może być ograniczone jedynie przez prawo innej osoby do godności, dobrego imienia i honoru oraz gdy zagrożona jest moralność publiczna lub bezpieczeństwo Czarnogóry.

Wolność sumienia

Artykuł 48

Każdy ma prawo do wolności sumienia.

Nikt nie jest zobowiązany do wypełnienia obowiązku wojskowego lub innego, który wiąże się z użyciem broni, sprzecznym z jego religią lub przekonaniem.

Wolność prasy

Artykuł 49

Gwarantuje się wolność prasy i innych form informacji publicznej.

Gwarantuje się prawo do zakładania gazet i tworzenia innych środków informacji bez potrzeby uzyskania zgody, pod warunkiem rejestracji we właściwym urzędzie.

Gwarantuje się prawo do odpowiedzi i prawo do sprostowania wszelkich nieprawdziwych, niepełnych lub błędnie przekazanych informacji, naruszających czyjeś prawa lub interesy oraz prawo do odszkodowania za szkody spowodowane publikacją nieprawidłowych danych lub informacji.

Zakaz cenzury

Artykuł 50

W Czarnogórze nie obowiązuje cenzura.

Właściwy sąd może zapobiec rozpowszechnianiu informacji i idei za pośrednictwem środków masowego przekazu tylko wtedy, gdy jest to konieczne w celu: zapobieżenia wezwaniu do obalenia porządku ustanowionego przez Konstytucję; zachowania integralności terytorialnej Czarnogóry; zapobieżenia podżeganiu do wojny lub nawoływaniu do przemocy albo popełnienia czynu przestępczego; zapobieżenia szerzeniu nienawiści lub dyskryminacji na tle rasowym, narodowym i religijnym.

Dostęp do informacji

Artykuł 51

Każdy ma prawo dostępu do informacji będących w posiadaniu organów państwa i organizacji sprawujących władzę publiczną.

Prawo dostępu do informacji może być ograniczone, jeżeli leży to w interesie ochrony życia; zdrowia publicznego; moralności i prywatności; prowadzonego postępowania karnego; bezpieczeństwa i obrony Czarnogóry; polityki zagranicznej, monetarnej i gospodarczej.

Wolność zgromadzeń

Artykuł 52

Gwarantuje się wolność pokojowych zgromadzeń bez konieczności uzyskania zezwolenia, po uprzednim powiadomieniu właściwego organu.

Wolność zgromadzeń może być czasowo ograniczona decyzją właściwego organu w celu zapobieżenia zakłóceniu porządku lub popełnieniu przestępstwa, zagrożeniu zdrowia, moralności lub dla bezpieczeństwa ludzi i mienia, zgodnie z ustawą.

Wolność zrzeszania się

Artykuł 53

Gwarantuje się wolność zrzeszania się i działalności politycznej, związkowej i innej, bez konieczności uzyskania zezwolenia, po uprzednim zarejestrowaniu się we właściwym urzędzie.

Nikt nie może być zmuszany do członkostwa w stowarzyszeniu.

Państwo wspiera stowarzyszenia polityczne i inne, jeżeli przemawia za tym interes publiczny.

Zakaz tworzenia organizacji politycznych

Artykuł 54

Tworzenie organizacji politycznych w organach państwowych jest zakazane.

Sędzia Sądu Konstytucyjnego, sędzia, prokurator i jego zastępca, obrońca Praw i Wolności Człowieka, członek Rady Banku Centralnego, członek Senatu² Państwowego Urzędu Kontroli, żołnierz zawodowy, policjant oraz członkowie innych służb bezpieczeństwa nie mogą być członkami organizacji politycznej.

Zabrania się tworzenia organizacji politycznych i prowadzenia działalności politycznej przez cudzoziemców oraz organizacje polityczne, których siedziba znajduje się poza Czarnogorą.

² Senat to instytucja z okresu Austro-Węgier. Senaty były w sądach i instytucjach kontroli.

Zakaz działalności i zakładania partii politycznych

Artykuł 55

Zakazana jest działalność organizacji politycznych i innych organizacji, których celem jest siłowe obalenie ustroju konstytucyjnego, naruszenie integralności terytorialnej Czarnogóry, naruszenie gwarantowanych wolności i praw lub nawoływanie do nienawiści i nietolerancji na tle narodowym, rasowym, religijnym i innym.

Zabrania się tworzenia tajnych organizacji wyrotowych oraz nielegalnych ugrupowań militarnych.

Prawo zwracania się do organizacji międzynarodowych

Artykuł 56

Każdy ma prawo zwracać się do organizacji międzynarodowych w celu ochrony swoich praw i wolności zagwarantowanych przez Konstytucję.

Prawo zwracania się do organów publicznych

Artykuł 57

Każdy ma prawo, indywidualnie lub wspólnie z innymi, zwracać się do organu państwowego lub do instytucji wykonującej kompetencje władzy publicznej i otrzymać odpowiedź.

Nikt nie może zostać pociągnięty do odpowiedzialności ani nie może ponieść innych surowych konsekwencji z powodu wyrażonych poglądów, chyba że popełnił czyn przestępczy.

4. PRAWA I WOLNOŚCI GOSPODARCZE, SPOŁECZNE I KULTURALNE

Własność

Artykuł 58

Gwarantuje się prawo własności.

Nikt nie może być pozbawiony prawa własności lub ograniczony w korzystaniu z tego prawa, chyba że wymaga tego interes publiczny, i za słusznym odszkodowaniem.

Zasoby naturalne i dobra użytku publicznego są własnością państwa.

Działalność gospodarcza

Artykuł 59

Gwarantuje się swobodę działalności gospodarczej.

Swoboda działalności gospodarczej może być ograniczona jedynie, gdy jest to niezbędne do ochrony zdrowia ludzkiego, środowiska, zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego lub bezpieczeństwa i obrony Czarnogóry.

Prawo do dziedziczenia

Artykuł 60

Gwarantuje się prawo do dziedziczenia.

Prawa cudzoziemców

Artykuł 61

Cudzoziemiec może być podmiotem praw majątkowych w zakresie określonym ustawą.

Prawo do pracy

Artykuł 62

Każdy ma prawo do pracy, swobodnego wyboru zawodu i zatrudnienia, do uczciwych i humanitarnych warunków pracy oraz ochrony w okresie bezrobocia.

Zakaz pracy przymusowej

Artykuł 63

Praca przymusowa jest zabroniona.

Za pracę przymusową nie uważa się: pracy zwyczajowo wykonywanej w czasie odbywania kary pozbawienia wolności; odbywania służby o charakterze wojskowym lub służby zastępczej; pracy wymaganej w razie wystąpienia sytuacji kryzysowej lub w razie zagrożenia życia ludzkiego lub mienia.

Prawa pracownicze

Artykuł 64

Pracownicy mają prawo do właściwego wynagrodzenia.

Pracownicy mają prawo do określonego wymiaru czasu pracy i płatnego urlopu.

Pracownicy mają prawo do ochrony w miejscu pracy.

Młodzież, kobiety i osoby z niepełnosprawnością objęte są szczególną ochroną w miejscu pracy.

Rada społeczna³

Artykuł 65

Status socjalny pracowników ustala Rada Społeczna.

Rada Społeczna składa się z przedstawicieli związków zawodowych, pracodawców oraz Rządu.

Strajk

Artykuł 66

Pracownicy mają prawo do strajku.

Prawo do strajku może być ograniczone dla pracowników sił zbrojnych, policji, organów państwowych i służb publicznych w celu ochrony interesu publicznego, w zakresie określonym ustawą.

³ Rada Społeczna to najwyższy organ trójstronny ustanowiony w czerwcu 2008 r. na podstawie ustawy o Radzie Społecznej przyjętej w 2007 r. W Radzie zasiada 11 przedstawicieli Rządu, 11 przedstawicieli zatwierdzonych organizacji związkowych i 11 przedstawicieli organizacji pracodawców. Pod egidą Rady Społecznej działa wiele komisji roboczych zajmujących się różnymi zagadnieniami gospodarczymi i społecznymi, zob. <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-ue-c-2011-18-11,68008291.html>.

Ubezpieczenie społeczne

Artykuł 67

Ubezpieczenie społeczne pracowników jest obowiązkowe.

Państwo zapewnia zabezpieczenie materialne osobie, która jest niezdolna do pracy i pozbawiona środków do życia.

Ochrona osób z niepełnosprawnością

Artykuł 68

Osoby z niepełnosprawnością znajdują się pod szczególną ochroną.

Opieka zdrowotna

Artykuł 69

Każdy ma prawo do opieki zdrowotnej.

Dziecko, kobieta w ciąży, osoba starsza i osoba z niepełnosprawnością mają prawo do opieki zdrowotnej ze środków publicznych, jeżeli nie korzystają z tego prawa na innych zasadach.

Ochrona konsumenta

Artykuł 70

Państwo chroni konsumenta.

Działania naruszające zdrowie, bezpieczeństwo i prywatność konsumentów są zabronione.

Małżeństwo

Artykuł 71

Małżeństwo może być zawarte tylko za dobrowolną zgodą kobiety i mężczyzny. Małżeństwo opiera się na równości małżonków.

Rodzina

Artykuł 72

Rodzina podlega szczególnej ochronie.

Rodzice są zobowiązani do opieki nad dziećmi, ich wychowania i kształcenia.

Dzieci są zobowiązane do opieki nad rodzicami, którzy potrzebują pomocy.

Dzieci urodzone poza związkiem małżeńskim mają takie same prawa i obowiązki, jak dzieci urodzone w związku małżeńskim.

Ochrona matki i dziecka

Artykuł 73

Matka i dziecko korzystają ze szczególnej ochrony.

Państwo stwarza warunki sprzyjające narodzinom dzieci.

Prawa dziecka

Artykuł 74

Dziecko korzysta z praw i wolności, odpowiednio do swojego wieku i dojrzałości.

Dziecku gwarantuje się szczególną ochronę przed psychicznym, fizycznym, ekonomicznym i wszelkim innym wykorzystywaniem lub wyzyskiem.

Edukacja

Artykuł 75

Gwarantuje się prawo do nauki na równych warunkach.

Nauka w szkole podstawowej jest obowiązkowa i bezpłatna.

Zapewnia się autonomię uniwersytetu, szkół wyższych i instytucji naukowych.

Swoboda działalności twórczej

Artykuł 76

Wolność twórczości naukowej, kulturalnej i artystycznej jest gwarantowana.

Gwarantuje się wolność publikacji dzieł naukowych i artystycznych, odkryć naukowych i wynalazków technicznych, a ich twórcom – prawa osobiste i majątkowe.

Nauka, kultura i sztuka

Artykuł 77

Państwo zachęca i wspiera rozwój oświaty, nauki, kultury, sztuki, sportu, kultury fizycznej i wiedzy technicznej.

Państwo chroni wartości naukowe, kulturalne, artystyczne i historyczne.

Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego

Artykuł 78

Każdy jest zobowiązany do zachowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego o powszechnym znaczeniu.

Państwo chroni dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe.

5. PRAWA SZCZEGÓLNE – PRAWA MNIEJSZOŚCI

Ochrona tożsamości

Artykuł 79

Członkom mniejszości narodowych i innych mniejszościowych wspólnot narodowościowych gwarantuje się prawa i wolności, z których można korzystać indywidualnie lub wspólnie z innymi w zakresie:

- 1) wyrażania, zachowania, rozwoju i publicznego wyrażania odrębności narodowej, etnicznej, kulturowej i religijnej;
- 2) wyboru, używania i publicznego eksponowania symboli narodowych oraz obchodzenia świąt narodowych;

- 3) używania własnego języka i pisma na potrzeby użytku prywatnego, publicznego i urzędowego;
- 4) możliwości kształcenia we własnym języku i alfabecie w instytucjach państwowych oraz dysponowania programem nauczania obejmującym zarówno historię, jak i kulturę członków mniejszości narodowych i innych mniejszościowych wspólnot narodowościowych;
- 5) uprawnienia, by na obszarach, gdzie stanowią one znaczącą część ogółu ludności, organy samorządu lokalnego, organy państwowe i sądowe prowadziły postępowania urzędowe w języku tych mniejszości narodowych lub innych mniejszościowych wspólnot narodowościowych.
- 6) tworzenia stowarzyszeń oświatowych, kulturalnych i wyznaniowych przy materialnej pomocy państwa;
- 7) pisania i używania swojego imienia i nazwiska w dokumentach urzędowych we własnym języku i alfabecie;
- 8) uprawnienia, by na obszarach, gdzie stanowią one znaczącą część ogółu ludności, tradycyjne nazwy miejscowe, nazwy ulic i miejscowości, a także znaki topograficzne zapisywane były w języku tych mniejszości narodowych lub innych mniejszościowych wspólnot narodowościowych;
- 9) faktycznej reprezentacji w Skupstzinie Czarnogóry i w zgromadzeniach jednostek samorządu lokalnego, w których stanowią one znaczną część ludności, zgodnie z zasadą akcji afirmatywnej⁴;
- 10) proporcjonalnej reprezentacji w służbach publicznych, organach państwowych i samorządzie lokalnym;
- 11) otrzymywania informacji w ich własnym języku;
- 12) nawiązywania i utrzymywania kontaktów z obywatelami i stowarzyszeniami spoza Czarnogóry, z którymi łączy ich wspólne

⁴ Akcja afirmatywna – polityka społeczna stosowana w wielu państwach, mająca na celu wyrównanie szans edukacyjnych i zawodowych mniejszości społecznych i etnicznych, które doświadczają lub doświadczyły w przeszłości dyskryminacji. W Czarnogórze dotyczy głównie ludności romskiej.

pochodzenie narodowe i etniczne, dziedzictwo kulturowe i historyczne, a także religia;

13) powoływania rady ds. ochrony i wspierania praw szczególnych.

Zakaz asymilacji

Artykuł 80

Przymusowa asymilacja członków mniejszości narodowych i innych mniejszościowych wspólnot narodowościowych jest zabroniona.

Państwo jest zobowiązane do ochrony członków mniejszości narodowych i innych mniejszościowych wspólnot narodowościowych przed wszelkimi formami przymusowej asymilacji.

6. OBRONCA PRAW I WOLNOŚCI CZŁOWIEKA

Artykuł 81

Obrońca Praw i Wolności Człowieka Czarnogóry jest autonomicznym i niezależnym organem, który podejmuje działania na rzecz ochrony praw i wolności człowieka.

Obrońca Praw i Wolności Człowieka pełni swoją funkcję na podstawie Konstytucji, ustaw i ratyfikowanych umów międzynarodowych, kierując się zasadami sprawiedliwości i uczciwości.

Obrońca Praw i Wolności Człowieka jest powoływany na okres sześciu lat i może być odwołany jedynie w przypadkach przewidzianych ustawą.

CZEŚĆ TRZECIA
USTRÓJ WŁADZ

CZEŚĆ TRZECIA
USTRÓJ WŁADZ

1. SKUPSZTINA CZARNOGÓRY¹

Kompetencje Artykuł 82*

Skupština:

- 1) uchwała konstytucję;
- 2) uchwała ustawy;
- 3) uchwała inne akty o charakterze powszechnie obowiązującym oraz inne akty (uchwały stanowiska, rezolucje, deklaracje i rekomendacje);
- 4) ogłasza stan wojenny i stan wyjątkowy;
- 5) przyjmuje budżet i sprawozdanie z wykonania budżetu;
- 6) uchwała strategię bezpieczeństwa narodowego oraz strategię obronną;
- 7) uchwała plan rozwoju i plan zagospodarowania przestrzennego Czarnogóry;
- 8) postanawia o użyciu sił zbrojnych Czarnogóry w siłach międzynarodowych;
- 9) ustanawia system administracji państwowej;
- 10) sprawuje nadzór nad siłami zbrojnymi i służbami bezpieczeństwa;
- 11) zarządza referendum ogólnokrajowe;
- 12) wybiera i odwołuje ze stanowiska Przewodniczącego Rządu i członków Rządu;
- 13) *wybiera i odwołuje sędziów Sądu Konstytucyjnego, Prokuratora Generalnego oraz czterech członków Rady Sądownictwa z grona wybitnych prawników;*

¹ W orygl. *Skupština Crne Gore*. Słowo Skupština znaczy w tytule co parlament – wcześniej w Jugosławii traktowano ją jako nazwę własną, czyli odpowiednik Sejmu.

14) powołuje i odwołuje: Obróncę Praw i Wolności Człowieka; Prezesa Banku Centralnego i członków Rady Banku Centralnego Czarnogóry; prezesa i członków Senatu Państwowego Urzędu Kontroli oraz inne osoby pełniące funkcje określone w ustawie;

15) decyduje o immunitecie;

16) ogłasza amnestię;

17) ratyfikuje umowy międzynarodowe;

18) wyraża zgodę na dług publiczny i decyduje o zobowiązaniach finansowych Czarnogóry;

19) postanawia w sprawie dysponowania mieniem państwowym o wartości przekraczającej wartość określoną ustawą;

20) wykonuje inne zadania określone Konstytucją lub ustawą.

* Artykuł 82 pkt 13 i 14 w brzmieniu nadanym Zmianą III. Pierwotne brzmienie: „pkt 13) wybiera i odwołuje Prezesa Sądu Najwyższego, prezesa i sędziów Sądu Konstytucyjnego; pkt 14) powołuje i odwołuje: Prokuratora Generalnego i prokuratorów, Obróncę Praw i Wolności Człowieka; Prezesa Banku Centralnego i członków Rady Banku Centralnego Czarnogóry; prezesa i członków Senatu Państwowego Urzędu Kontroli oraz inne osoby pełniące funkcje określone w ustawie;”

Skład Skupsztiny

Artykuł 83

Skupsztina składa się z posłów wybieranych bezpośrednio na podstawie powszechnego i równego prawa wyborczego oraz w głosowaniu tajnym.

Skupsztina składa się z 81 posłów.

Kadencja² Skupsztiny

Artykuł 84

Kadencja Skupsztiny trwa cztery lata.

² W oryg. *Mandat*.

Kadencja Skupsztiny może zakończyć się przed upływem czasu, na jaki została wybrana, przez jej rozwiązanie lub skrócenie kadencji.

Jeśli kadencja Skupsztiny wygasa w czasie stanu wojennego lub stanu wyjątkowego, zostaje ona wydłużona o okres nieprzekraczający 90 dni od ustania okoliczności, które spowodowały wprowadzenie tego stanu.

Na wniosek Prezydenta Czarnogóry, Rządu lub co najmniej 25 posłów Skupsztina może skrócić swoją kadencję.

Prawa i obowiązki posłów **Artykuł 85**

Poseł działa i głosuje zgodnie z własnym przekonaniem.

Poseł ma prawo do zawodowego wykonywania mandatu parlamentarnego.

Immunitet **Artykuł 86**

Poseł korzysta z immunitetu.

Poseł nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej lub innej, ani zatrzymany za wyrażenie opinii lub głosowanie w trakcie pełnienia funkcji parlamentarnej.

Przeciwko posłowi nie można wszcząć postępowania karnego ani zastosować aresztu bez zgody Skupsztiny, chyba że zostanie on ujęty na gorącym uczynku przestępstwa zagrożonego karą powyżej pięciu lat pozbawienia wolności.

Z takiego samego immunitetu jak posłowie korzystają również: Prezydent Czarnogóry, Przewodniczący Rządu i członkowie Rządu, Prezes Sądu Najwyższego, prezes i sędziowie Sądu Konstytucyjnego oraz Prokurator Generalny.

Wygaśnięcie mandatu poselskiego

Artykuł 87

Mandat poselski wygasa przed upływem kadencji, na którą poseł został wybrany w następstwie:

- 1) zrzeczenia się;
- 2) skazania prawomocnym wyrokiem sądu na karę bezwzględnego pozbawienia wolności w wymiarze co najmniej sześciu miesięcy;
- 3) prawomocnego orzeczenia o pozbawieniu zdolności do czynności prawnych;
- 4) zrzeczenia się obywatelstwa czarnogórskiego.

Ukonstytuowanie się Skupsztiny

Artykuł 88

Pierwsze posiedzenie nowo wybranej Skupsztiny jest zwoływane przez Przewodniczącego Skupsztiny poprzedniej kadencji i odbywa się nie później niż w ciągu 15 dni od daty ogłoszenia ostatecznych wyników wyborów.

Przewodniczący oraz Wiceprzewodniczący Skupsztiny

Artykuł 89

Skupsztina wybiera ze swego grona przewodniczącego i jednego lub więcej wiceprzewodniczących na okres czterech lat.

Przewodniczący Skupsztiny reprezentuje Skupsztinę, zwołuje Skupsztinę na posiedzenia i im przewodniczy, czuwa nad właściwym stosowaniem Regulaminu Skupsztiny, zarządza wybory na Prezydenta Czarnogóry oraz wykonuje inne kompetencje przewidziane Konstytucją, ustawą oraz Regulaminem Skupsztiny.

Wiceprzewodniczący zastępuje Przewodniczącego Skupsztiny w wykonywaniu jego kompetencji, gdy Przewodniczący jest niezdolny do ich wykonywania lub gdy powierzy Wiceprzewodniczącemu obowiązek jego zastępowania.

Sesja Skupsztiny

Artykuł 90

Skupsztina obraduje na sesjach zwyczajnych i nadzwyczajnych.

Sesje zwyczajne odbywają się dwa razy w roku.

Pierwsza sesja zwyczajna rozpoczyna się w pierwszym dniu roboczym marca i trwa do końca lipca, a druga – w pierwszym dniu roboczym października i trwa do końca grudnia.

Sesja nadzwyczajna jest zwoływana na wniosek Prezydenta Czarnogóry, Rządu lub co najmniej jednej trzeciej ogólnej liczby posłów.

Procedowanie

Artykuł 91*

Skupsztina podejmuje uchwałę większością głosów posłów obecnych na posiedzeniu w obecności ponad połowy ogólnej liczby posłów, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

Skupsztina większością głosów ogólnej liczby posłów uchwała ustawy określające: sposób realizacji wolności i praw obywateli, obywatelstwo czarnogórskie, referendum, zobowiązania finansowe obywateli, symbole państwowe oraz używanie symboli państwowych, kwestie obronności i bezpieczeństwa, siły zbrojne, tworzenie, łączenie i znoszenie gmin; ogłaszanie stanu wojennego i stanu wyjątkowego; [Skupsztina] uchwała plan zagospodarowania przestrzennego; przyjmuje Regulamin Skupsztiny; postanawia o przeprowadzeniu referendum ogólnokrajowego; postanawia o skróceniu kadencji Skupsztiny; postanawia o złożeniu z urzędu Prezydenta Czarnogóry; wybiera i odwołuje Przewodniczącego Rządu i członków Rządu oraz postanawia w sprawie uchwalenia wotum zaufania Rządowi; powołuje i odwołuje obrońcę Praw i Wolności Człowieka.

W pierwszym głosowaniu większością dwóch trzecich, a w drugim – trzech piątych głosów ogólnej liczby posłów, nie wcześniej niż po upływie miesiąca, Skupsztina wybiera i odwołuje sędziów Sądu Konstytucyjnego, Prokuratora Generalnego oraz czterech członków Rady Sądownictwa z grona wybitnych prawników.

W pierwszym głosowaniu, na wniosek Rady Prokuratorów, Skupsztina wybiera Prokuratora Generalnego. Jeżeli zgłoszony kandydat nie uzyska wymaganej większości, w drugim głosowaniu Skupsztina wybiera Prokuratora Generalnego spośród wszystkich kandydatów, którzy spełniają wymogi prawne.

Skupsztina większością dwóch trzecich głosów ogólnej liczby posłów podejmuje uchwały w sprawie przepisów regulujących system wyborczy i prawa własności cudzoziemców.

W pierwszym głosowaniu większością dwóch trzecich głosów, a w drugim – większością głosów ogólnej liczby posłów, nie wcześniej niż po upływie trzech miesięcy, Skupsztina uchwała przepisy regulujące korzystanie z praw mniejszości oraz użycie jednostek wojskowych w siłach międzynarodowych.

* Art. 91 ust. 2 w brzmieniu nadanym Zmianą IV. Pierwotne brzmienie: „Skupsztina większością głosów ogólnej liczby posłów uchwała ustawy określające: sposób realizacji wolności i praw obywateli, obywatelstwo czarnogórskie, referendum, zobowiązania finansowe obywateli, symbole państwowe oraz używanie symboli państwowych, kwestie obronności i bezpieczeństwa, siły zbrojne, tworzenie, łączenie i znoszenie gmin; ogłaszanie stanu wojennego i wyjątkowego; [Skupsztina] uchwała plan zagospodarowania przestrzennego; przyjmuje Regulamin Skupsztiny; postanawia o przeprowadzeniu referendum ogólnokrajowego; postanawia o skróceniu kadencji Skupsztiny; postanawia o złożeniu z urzędu Prezydenta Czarnogóry; wybiera i odwołuje Przewodniczącego Rządu i członków Rządu oraz *postanawia w sprawie uchwalenia* wotum zaufania Rządowi; powołuje i odwołuje Prezesa Sądu Najwyższego, prezesów i sędziów Sądu Konstytucyjnego; powołuje i odwołuje obrońcę Praw i Wolności Człowieka”.

Rozwiązanie Skupsztiny

Artykuł 92

Skupsztina ulega rozwiązaniu, jeżeli w ciągu 90 dni od dnia, w którym Prezydent Czarnogóry po raz pierwszy przedstawi kandydata na stanowisko Przewodniczącego Rządu, nie wybierze członków Rządu.

Jeżeli Skupsztina nie wykonuje powinności nałożonych Konstytucją przez dłuższy czas, Rząd, po zapoznaniu się z opinią

Przewodniczącego Skupsztiny oraz przewodniczących klubów poselskich w Skupsztinie, może rozwiązać Skupsztinę.

Skupsztina zostaje rozwiązana dekretem Prezydenta Czarnogóry.

Skupsztina nie może zostać rozwiązana w czasie stanu wojennego lub stanu wyjątkowego oraz gdy został złożony wniosek o wyrażenie wotum nieufności Rządowi, a także w ciągu pierwszych trzech miesięcy od jego ukonstytuowania się oraz trzech miesięcy przed wygaśnięciem jego kadencji.

Prezydent Czarnogóry zarządza wybory następnego dnia po rozwiązaniu Skupsztiny.

Wnoszenie projektów ustaw i innych aktów

Artykuł 93

Prawo wniesienia projektu ustawy i projektów innych aktów przysługuje Rządowi i posłowi.

Prawo wniesienia projektu ustawy przysługuje również 6000 wyborcom za pośrednictwem upelnomocnionego przez nich posła.

Z wnioskiem o przeprowadzenie referendum ogólnokrajowego może wystąpić: co najmniej 25 posłów, Prezydent Czarnogóry, Rząd oraz grupa co najmniej 10% obywateli mających czynne prawo wyborcze.

Promulgacja ustaw

Artykuł 94

Prezydent Czarnogóry jest zobowiązany do promulgacji ustawy w ciągu siedmiu dni od dnia jej uchwalenia albo – jeśli ustawa została uchwalona w trybie pilnym – w ciągu trzech dni, może też zwrócić ustawę Skupsztinie w celu ponownego jej rozpatrzenia.

Prezydent Czarnogóry jest zobowiązany do promulgacji ponownie uchwalonej ustawy.

2. PREZYDENT CZARNOGÓRY

Kompetencje Artykuł 95*

Prezydent Czarnogóry:

- 1) reprezentuje Czarnogórę w kraju i za granicą;
- 2) dowodzi siłami zbrojnymi, kierując się decyzjami Rady Obrony i Bezpieczeństwa;
- 3) dekretem ogłasza ustawy;
- 4) zarządza wybory do Skupsztiny;
- 5) *przedstawia Skupsztynie: kandydata na Przewodniczącego Rządu, po zasięgnięciu opinii przedstawicieli partii politycznych reprezentowanych w Skupsztynie; kandydatury dwóch sędziów Sądu Konstytucyjnego oraz kandydaturę obrońcy Praw i Wolności Człowieka;*
- 6) mianuje oraz odwołuje ambasadorów i szefów innych placówek dyplomatycznych Czarnogóry za granicą, na wniosek Rządu i po zasięgnięciu opinii komitetu Skupsztiny odpowiedzialnego za stosunki międzynarodowe;
- 7) przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące zagranicznych przedstawicieli dyplomatycznych;
- 8) przyznaje medale i odznaczenia Czarnogóry;
- 9) stosuje prawo łaski;
- 10) wykonuje inne powinności przewidziane Konstytucją lub ustawą.

* Artykuł 95 pkt 5 w brzmieniu nadanym Zmianą V. Pierwotne brzmienie: „5) przedstawia Skupsztynie kandydata na Przewodniczącego Rządu, po zasięgnięciu opinii przedstawicieli partii politycznych reprezentowanych w Skupsztynie; kandydatury prezesa i sędziów Sądu Konstytucyjnego oraz kandydaturę obrońcy Praw i Wolności Człowieka;”

Wybór Artykuł 96

Prezydent Czarnogóry jest wybierany na podstawie powszechnego i równego prawa wyborczego, w głosowaniu bezpośrednim i tajnym.

Na Prezydenta Czarnogóry może zostać wybrany obywatel Czarnogóry, który w ciągu ostatnich 15 lat zamieszkiwał w Czarnogórze przez co najmniej 10 lat.

Wybory na prezydenta Czarnogóry zarządza Przewodniczący Skupsztiny.

Kadencja Artykuł 97

Prezydent Czarnogóry jest wybierany na pięć lat.

Ta sama osoba może sprawować urząd Prezydenta Czarnogóry nie więcej niż dwa razy.

Prezydent Czarnogóry obejmuje urząd w dniu złożenia przysięgi przed posłami Skupsztiny.

Jeśli kadencja prezydenta wygasa w czasie stanu wojennego lub stanu wyjątkowego, zostaje ona wydłużona o okres nieprzekraczający 90 dni od ustania okoliczności, które spowodowały wprowadzenie tego stanu.

Prezydent Czarnogóry nie może pełnić innych funkcji publicznych.

Wygaśnięcie kadencji Artykuł 98

Kadencja Prezydenta Czarnogóry wygasa wraz z upływem okresu, na który został wybrany, w następstwie zrzeczenia się urzędu, w razie trwałej niezdolności do sprawowania urzędu prezydenta oraz w następstwie złożenia z urzędu.

Prezydent ponosi odpowiedzialność za naruszenie Konstytucji.

Procedura w celu ustalenia czy Prezydent Czarnogóry naruszył Konstytucję może zostać wszczęta przez Skupsztinę na wniosek co najmniej 25 posłów.

Wniosek o wszczęcie procedury Skupszтина przedkłada Prezydentowi Czarnogóry w celu złożenia przez niego wyjaśnień.

Sąd Konstytucyjny orzeka o naruszeniu albo o braku naruszenia Konstytucji, niezwłocznie ogłasza orzeczenie i przekazuje je Skupsztinie i Prezydentowi Czarnogóry.

Prezydent Czarnogóry może zostać złożony z urzędu przez Skupsztinę, gdy Sąd Konstytucyjny orzeknie, iż naruszył Konstytucję.

**Sprawowanie urzędu w przypadku zaistnienia przeszkody
lub wygaśnięcia mandatu
Artykuł 99**

W przypadku wygaśnięcia kadencji Prezydenta Czarnogóry, do czasu wyboru nowego prezydenta, a także w przypadku przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta, jego obowiązki wykonuje Przewodniczący Skupsztiny.

3. RZĄD CZARNOGÓRY

**Kompetencje
Artykuł 100**

Rząd:

- 1) prowadzi politykę wewnętrzną i politykę zagraniczną Czarnogóry;
- 2) wykonuje ustawy, inne akty o charakterze powszechnie obowiązującym oraz inne akty;
- 3) wydaje dekry, uchwały i inne akty w celu wykonania ustaw;

- 4) zawiera umowy międzynarodowe;
- 5) przedkłada plany rozwoju i plany zagospodarowania przestrzennego Czarnogóry;
- 6) przedstawia projekt budżetu i sprawozdanie z wykonania budżetu;
- 7) przedstawia strategię bezpieczeństwa narodowego i strategię obrony;
- 8) decyduje w sprawie uznawania państw oraz nawiązania stosunków dyplomatycznych i konsularnych z innymi państwami;
- 9) przedstawia kandydatury ambasadorów oraz szefów innych misji dyplomatycznych Czarnogóry za granicą;
- 10) wykonuje inne zadania określone w Konstytucji lub ustawie.

Dekrety z mocą ustawy

Artykuł 101

Rząd w stanie wojny lub stanie wyjątkowym może wydawać dekrety z mocą ustawy, jeśli Skupsztina nie może się zebrać.

Rząd jest zobowiązany do przedłożenia dekretów z mocą ustawy Skupsztynie do zatwierdzenia, gdy tylko Skupsztina będzie mogła się zebrać.

Skład rządu

Artykuł 102

Rząd składa się z przewodniczącego, jednego lub więcej wiceprzewodniczących i ministrów.

Przewodniczący reprezentuje Rząd i kieruje jego pracami.

Wybór

Artykuł 103

Prezydent Czarnogóry desygnuje Przewodniczącego Rządu w ciągu 30 dni od dnia ukonstytuowania się Skupsztiny.

Kandydat na stanowisko Przewodniczącego Rządu przedstawia Skupsztynie swój program działania i proponuje skład Rządu.

Skupsztina podejmuje uchwałę w sprawie programu działania przedstawionego przez kandydata na Przewodniczącego Rządu i w sprawie składu Rządu jednocześnie.

Niepołączalność funkcji

Artykuł 104

Przewodniczący Rządu i członek Rządu nie mogą pełnić funkcji parlamentarnych ani innych funkcji publicznych, ani też podejmować dodatkowego zatrudnienia.

Rezygnacja i odwołanie

Artykuł 105

Rząd i poszczególni członkowie Rządu mogą podać się do dymisji.

Dymisja Przewodniczącego Rządu jest uważana za dymisję całego Rządu.

Przewodniczący Rządu może zaproponować Skupsztynie odwołanie członka Rządu.

Wotum zaufania

Artykuł 106

Rząd może zwrócić się do Skupsztiny o udzielenie mu wotum zaufania.

Wotum nieufności

Artykuł 107

Skupsztina może głosować nad wnioskiem o wyrażenie wotum nieufności Rządowi.

Wniosek o wyrażenie wotum nieufności Rządowi może złożyć co najmniej 27 posłów.

Jeśli Rząd uzyska wotum zaufania, sygnatariusze nie mogą złożyć powtórnego wniosku o wyrażenie wotum nieufności przed upływem 90 dni.

Interpelacja

Artykuł 108

Interpelację w sprawach dotyczących pracy Rządu może złożyć co najmniej 27 posłów.

Interpelacja jest składana na piśmie i winna zawierać uzasadnienie.

Rząd udziela odpowiedzi w terminie 30 dni od dnia otrzymania interpelacji.

Dochodzenie parlamentarne

Artykuł 109

Skupszcina, na wniosek co najmniej 27 posłów, może powołać komitet śledczy w celu zebrania informacji i ustalenia faktów dotyczących zdarzeń związanych z pracą organów państwowych.

Wygaśnięcie pełnomocnictw Rządu

Artykuł 110

Pełnomocnictwa Rządu wygasają wraz z upływem kadencji Skupszciny, w następstwie dymisji, wyrażenia przez Skupszcinę wotum nieufności oraz gdy nie przedstawi on projektu budżetu do 31 marca roku budżetowego.

Rząd, którego pełnomocnictwa wygasły, kontynuuje swoją pracę do czasu wyboru nowego składu Rządu.

Rząd, którego pełnomocnictwa wygasły, nie może rozwiązać Skupszciny.

Administracja państwowa

Artykuł 111

Zadania administracji państwowej są wykonywane przez ministerstwa i inne organy administracji.

Delegowanie i powierzenie zadań

Artykuł 112

Niektóre zadania administracji państwowej mogą zostać przekazane samorządowi lokalnemu lub innej osobie prawnej ustawą.

Niektóre zadania administracji państwowej mogą zostać powierzone samorządowi lokalnemu lub innej osobie prawnej w drodze rozporządzenia Rządu.

4. SAMORZĄD LOKALNY

Sposoby podejmowania rozstrzygnięć

Artykuł 113

Samorząd lokalny podejmuje rozstrzygnięcia bezpośrednio i za pośrednictwem wybranych w wolnych wyborach przedstawicieli.

Prawo do samorządu lokalnego obejmuje prawo obywateli oraz organów samorządu lokalnego do regulowania i kierowania określonymi działaniami publicznymi oraz innymi, na własną odpowiedzialność i w interesie miejscowej ludności.

Forma samorządu lokalnego

Artykuł 114

Podstawową formą samorządu lokalnego jest gmina.

Można ustanowić inne formy samorządu lokalnego.

Gmina

Artykuł 115

Gmina posiada osobowość prawną.

Gmina uchwała statut i akty obowiązujące na terenie gminy.

Organami gminy są zgromadzenie i przewodniczący.

Prawa własnościowe i finansowanie

Artykuł 116

Gmina, zgodnie z ustawą, wykonuje określone prawa własnościowe wobec mienia stanowiącego własność państwową.

Gmina posiada majątek własny.

Gmina jest finansowana z dochodów własnych i środków państwowych.

Gmina posiada odrębny budżet.

Samodzielność gminy

Artykuł 117

Gmina jest samodzielna w wykonywaniu swoich kompetencji.

Rząd może rozwiązać zgromadzenie gminy lub odwołać przewodniczącego gminy tylko wtedy, gdy zgromadzenie gminy lub przewodniczący gminy nie wykonuje swoich uprawnień przez okres dłuższy niż sześć miesięcy.

5. SĄDOWNICTWO*

* Tytuł Rozdziału 5. W brzmieniu nadanym Zmianą VI. Pierwotne brzmienie: „SĄD”.

Zasady funkcjonowania Sądownictwa

Artykuł 118

Sąd jest niezależny i niezawisły.

Sąd orzeka na podstawie Konstytucji, ustaw oraz ratyfikowanych i ogłoszonych umów międzynarodowych.

Zakazuje się tworzenia sądów doraźnych i nadzwyczajnych.

Skład orzekający

Artykuł 119

Sąd orzeka kolegium, z wyjątkiem przypadków, w których zgodnie z ustawą sąd orzeka w składzie jednego sędziego.

W przypadkach określonych w ustawie w rozprawie udział biorą również ławnicy.

Jawność procesu

Artykuł 120

Rozprawa przed sądem jest jawna; ogłoszenie wyroku odbywa się jawnie.

Wyjątkowo sąd może wyłączyć jawność rozprawy lub jej części z przyczyn nieodzownych w demokratycznym społeczeństwie i wyłącznie w nieuniknionym zakresie w interesie moralności; porządku publicznego; gdy są sędzeni nieletni; w celu ochrony życia prywatnego stron; w sporach małżeńskich; w postępowaniu w sprawie opieki lub przysposobienia; w celu zachowania tajemnicy wojskowej, handlowej lub urzędowej oraz w celu ochrony bezpieczeństwa i obrony Czarnogóry.

Trwałość funkcji

Artykuł 121

Sędzia powoływany jest na czas nieokreślony.

Sędzia kończy pełnienie funkcji na swój wniosek, gdy spełnia warunki uprawniające do przejścia w stan spoczynku lub gdy zostaje skazany na karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

Sędzia zostaje złożony z urzędu, jeżeli zostanie skazany za czyn, który czyni go niegodnym pełnienia urzędu sędziowskiego; gdy nieprofesjonalnie lub niedbale sprawuje urząd sędziowski lub trwale utraci zdolność do sprawowania urzędu sędziowskiego.

Sędzia nie może zostać przeniesiony ani delegowany do innego sądu bez jego zgody, chyba że w przypadku reorganizacji sądów na mocy decyzji Rady Sądownictwa.

Immunitet³

Artykuł 122

Sędziom i ławnikom przysługuje immunitet.

Sędzia i ławnik nie mogą zostać pociągnięci do odpowiedzialności za wyrażenie opinii i głosowanie podczas orzekania przez sąd, chyba że jest to czyn przestępczy.

Sędzia w postępowaniu wszczętym z powodu popełnienia przestępstwa w ramach sprawowania urzędu na stanowisku sędziowskim nie może być zatrzymany bez zgody Rady Sądownictwa.

Niepołączalność funkcji

Artykuł 123

Sędzia nie może pełnić funkcji parlamentarnych ani innych funkcji publicznych, ani też podejmować dodatkowego zatrudnienia.

³ W oryg. *Funkcjonalni immunitet*. Odnosi się on do czynności dokonywanych w ramach wykonaniu funkcji sędziego i ławnika; wzorowany jest na immunitecie służby konsularnej, czyli zgodnie z polską literaturą przedmiotu – immunitet materialny. Obecnie sędziom w Polsce przysługuje immunitet formalny.

Sąd Najwyższy Artykuł 124*

Sąd Najwyższy jest najwyższym sądem w Czarnogórze.

Sąd Najwyższy zapewnia jednolite stosowanie prawa przez sądy oraz wykonuje inne zadania przewidziane ustawą.

Prezesa Sądu Najwyższego wybiera i odwołuje Rada Sądownictwa większością dwóch trzecich głosów, na wniosek Sesji Generalnej Sądu Najwyższego.

Prezes Sądu Najwyższego jest wybierany na pięć lat.

Ta sama osoba może być wybrana na Prezesa Sądu Najwyższego nie więcej niż dwa razy.

* Artykuł 124 ust. 2, 3 i 4 oraz dodany ust. 5 w brzmieniu nadanym Zmianą VII. Pierwotne brzmienie ust. 2: „Sąd Najwyższy zapewnia jednolite stosowanie prawa przez sądy; ust. 3: „Prezesa Sądu Najwyższego wybiera i odwołuje Skupsztina na wspólny wniosek Prezydenta Czarnogóry, Przewodniczącego Skupsztiny i Przewodniczącego Rządu; ust. 4: „Jeżeli wniosek w sprawie wyboru Prezesa Sądu Najwyższego nie zostanie złożony w ciągu 30 dni, wyboru Prezesa Sądu Najwyższego dokonuje się na wniosek właściwego komitetu Skupsztiny”.

Wybór sędziów Artykuł 125

Sędzia i prezes sądu są wybierani i odwoływani przez Radę Sądownictwa. Prezes sądu jest wybierany na pięć lat.

Prezes sądu nie może być członkiem Rady Sądownictwa.

Rada Sądownictwa Artykuł 126

Rada Sądownictwa jest niezależnym i niezawisłym organem, który zapewnia niezależność sądów i niezawisłość sędziów.

Skład Rady Sądownictwa

Artykuł 127*

Radę Sądownictwa tworzą przewodniczący oraz dziewięciu członków.

Członkami Rady Sądownictwa są:

- 1) Prezes Sądu Najwyższego;*
- 2) czterech sędziów wybieranych i odwoływanych przez Konferencję Sędziów, z zachowaniem równej reprezentacji sądów i sędziów;*
- 3) czterech wybitnych prawników wybieranych i odwoływanych przez Skupsztinę, na wniosek jej właściwego komitetu w konkursie otwartym;*
- 4) minister właściwy do spraw sądownictwa.*

Przewodniczący Rady Sądownictwa jest wybierany przez Radę Sądownictwa spośród jej członków, którzy nie sprawują urzędu sędziego, większością dwóch trzecich głosów członków Rady Sądownictwa.

Na Przewodniczącego Rady Sądownictwa nie może zostać wybrany minister właściwy do spraw sądownictwa.

W przypadku równej liczby głosów decyduje głos Przewodniczącego Rady Sądownictwa.

Skład Rady Sądownictwa ogłasza Prezydent Czarnogóry.

Kadencja Rady Sądownictwa trwa cztery lata.

* Artykuł 127 w brzmieniu nadanym zmianą VIII. Pierwotne brzmienie: Radę Sądownictwa tworzą przewodniczący oraz dziewięciu członków. Przewodniczącym Rady Sądownictwa jest Prezes Sądu Najwyższego. Członkami Rady Sądownictwa są: 1) czterech sędziów wybieranych i odwoływanych przez Konferencję Sędziów; 2) dwóch posłów wybieranych i odwoływanych przez Skupsztinę spośród większości parlamentarnej i opozycji; 3) dwóch wybitnych prawników wybieranych i odwoływanych przez Prezydenta Czarnogóry; 4) Minister Sprawiedliwości. Skład Rady Sądownictwa ogłasza Prezydent Czarnogóry. Kadencja Rady Sądownictwa trwa cztery lata.

Kompetencje Rady Sądownictwa

Artykuł 128*

Rada Sądownictwa:

- 1) *wybiera i odwołuje Prezesa Sądu Najwyższego;*
- 2) *wybiera i odwołuje Przewodniczącą Rady Sądownictwa;*
- 3) *składa Skupsztinie roczne sprawozdanie z prac Rady Sądownictwa oraz z ogólnego stanu sądownictwa;*
- 4) *wybiera i odwołuje sędziego, prezesa sądu i ławnika;*
- 5) *rozpatruje sprawozdanie z pracy sądu, wnioski i skargi dotyczące pracy sądu oraz zajmuje wobec nich stanowisko;*
- 6) *stwierdza przejście sędziego w stan spoczynku;*
- 7) *ustala liczbę sędziów i ławników;*
- 8) *rekomenduje Rządowi wysokość środków finansowych na działalność sądów;*
- 9) *wykonuje inne zadania określone ustawą.*

Rada Sądownictwa podejmuje uchwały większością głosów wszystkich członków, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w Konstytucji.

W postępowaniach dyscyplinarnych wobec sędziów minister właściwy do spraw sądownictwa nie bierze udziału w głosowaniu.

* Artykuł 128 w brzmieniu nadanym Zmianą IX. Pierwotne brzmienie: Rada Sądownictwa: 1) wybiera i odwołuje sędziego, prezesa sądu oraz ławnika; 2) stwierdza przejście sędziego w stan spoczynku; 3) ustala liczbę sędziów i ławników w sądzie; 4) rozpatruje sprawozdanie z pracy sądu, wnioski i skargi dotyczące pracy sądu oraz zajmuje wobec nich stanowisko; 5) orzeka o immunitacie sędziowskim; 6) rekomenduje Rządowi wysokość środków finansowych na działalność sądów; 7) wykonuje inne zadania określone ustawą. Rada Sądownictwa podejmuje uchwały większością głosów wszystkich członków. W postępowaniach dyscyplinarnych wobec sędziów Minister Sprawiedliwości nie bierze udziału w głosowaniu.

6. SIŁY ZBROJNE CZARNOGÓRY

Zasady

Artykuł 129

Siły zbrojne bronią niepodległości, suwerenności oraz terytorium państwowego Czarnogóry, w zgodzie z zasadami prawa międzynarodowego dotyczącego użycia siły.

Siły zbrojne podlegają demokratycznej i cywilnej kontroli.

Członkowie sił zbrojnych mogą być częścią sił międzynarodowych.

7. RADA OBRONY I BEZPIECZEŃSTWA

Kompetencje

Artykuł 130

Rada Obrony i Bezpieczeństwa:

- 1) decyduje o dowodzeniu siłami zbrojnymi Czarnogóry;
- 2) dokonuje analizy i oceny sytuacji bezpieczeństwa w Czarnogórze oraz decyduje o podjęciu odpowiednich działań;
- 3) mianuje, awansuje i odwołuje ze stanowiska oficerów sił zbrojnych;
- 4) rekomenduje Skupsztynie ogłoszenie stanu wojennego i stanu wyjątkowego;
- 5) rekomenduje wykorzystanie sił zbrojnych w siłach międzynarodowych;
- 6) wykonuje inne zadania określone w Konstytucji lub ustawie.

Skład

Artykuł 131

W skład Rady Obrony i Bezpieczeństwa Czarnogóry wchodzi: Prezydent Czarnogóry, Przewodniczący Skupsztiny oraz Przewodniczący Rządu.

Prezydent Czarnogóry przewodniczy Radzie Obrony i Bezpieczeństwa.

Ogłoszenie stanu wojennego

Artykuł 132

Stan wojenny ogłasza się w sytuacji zaistnienia bezpośredniego zagrożenia wojennego dla Czarnogóry, gdy Czarnogóra jest przedmiotem zbrojnej napaści lub została wypowiedziana jej wojna.

Jeżeli Skupsztina nie może się zebrać, o ogłoszeniu stanu wojennego decyduje Rada Obrony i Bezpieczeństwa, następnie uchwała w tej sprawie przedkładana jest Skupsztynie do zatwierdzenia bezzwłocznie, gdy tylko zbierze się na posiedzenie.

Ogłoszenie stanu wyjątkowego

Artykuł 133

Stan wyjątkowy może zostać ogłoszony na całym lub na części terytorium Czarnogóry w przypadku:

- 1) rozległej klęski żywiołowej;
- 2) awarii techniczno-technologicznej, katastrofy środowiskowej oraz epidemii;
- 3) poważnego naruszenia spokoju i porządku publicznego;
- 4) naruszenia lub usiłowania obalenia porządku konstytucyjnego.

Jeżeli Skupsztina nie może się zebrać, o ogłoszeniu stanu wyjątkowego decyduje Rada Obrony i Bezpieczeństwa, a następnie uchwała w tej sprawie przedkładana jest Skupsztynie do zatwierdzenia bezzwłocznie, gdy tylko zbierze się na posiedzenie.

Stan wyjątkowy trwa do czasu ustania okoliczności stanowiących przesłankę jego ogłoszenia.

8. PROKURATURA KRAJOWA

Status i właściwość

Artykuł 134

Prokuratura Krajowa jest wyłącznym i niezależnym organem państwowym, który wykonuje zadania ścigania sprawców czynów zabronionych i innych czynów ściganych z urzędu.

Mianowanie i mandat

Artykuł 135*

Zadania Prokuratury Krajowej wykonują prokuratorzy kierujący prokuraturami oraz prokuratorzy.

Prokurator Generalny jest wybierany i odwoływany przez Skupsztinę Czarnogóry po wysłuchaniu we właściwym Komitecie Skupsztiny, na wniosek Rady Prokuratorów, w konkursie otwartym.

Prokurator Generalny oraz prokuratorzy kierujący prokuraturami są wybierani na okres pięciu lat.

Prokurator powoływany jest na czas nieokreślony. Wyjątkowo osoba po raz pierwszy wybrana na prokuratora jest wybierana na okres czterech lat.

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator zaprzestają wykonywania swoich funkcji w przypadkach i trybie przewidzianych w ustawie.

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator zostają złożeni z urzędu w razie skazania prawomocnym wyrokiem na karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

* Artykuł 135 w brzmieniu nadanym Zmianą X. Pierwotne brzmienie: „Zadania Prokuratury Krajowej wykonuje Prokurator Krajowy. Prokurator ma jednego lub więcej zastępców. Prokurator Generalny oraz prokuratorzy są powoływani na okres pięciu lat”.

Rada Prokuratorska

Artykuł 136*

Rada Prokuratorska zapewnia niezależność Prokuratury Krajowej.

Radzie Prokuratorskiej przewodniczy Prokurator Generalny, z wyjątkiem postępowań dyscyplinarnych.

Skład, tryb wyboru, kadencję, organizację i sposób działania Rady Prokuratorskiej określa ustawa.

Rada Prokuratorska:

- 1) przygotowuje wniosek w sprawie wyboru Prokuratora Generalnego;*
- 2) wybiera i odwołuje prokuratorów kierujących prokuraturami oraz prokuratorów;*
- 3) stwierdza przejście w stan spoczynku prokuratorów kierujących prokuraturami oraz prokuratorów;*
- 4) rekomenduje Rządowi wysokość środków na działalność Prokuratury Krajowej;*
- 5) składa Skupsztynie roczne sprawozdanie z pracy Prokuratury Krajowej;*
- 6) wykonuje inne zadania określone ustawą.*

Rada Prokuratorska podejmuje uchwały większością głosów wszystkich członków.

* Artykuł 136 w brzmieniu nadanym zmianą XI. Pierwotne brzmienie: „Rada Prokuratorska zapewnia niezależność Prokuratury Krajowej i prokuratorów. Rada Prokuratorska jest wybierana i odwoływana przez Skupsztinę. Tryb wyboru, kadencję, kompetencje, organizację i sposób działania Rady Prokuratorskiej określa ustawa”.

Immunitet ⁴

Artykuł 137*

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator korzystają z immunitetu i nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za opinię lub decyzję wydaną w ramach sprawowania urzędu, chyba że jest to czyn przestępczy.

* Artykuł 137 w brzmieniu nadanym Zmianą XII. Pierwotne brzmienie: „Prokurator oraz zastępca prokuratora korzystają z immunitetu i nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za opinię lub postanowienie wydane w ramach sprawowania urzędu, chyba że jest to czyn przestępczy”.

Niepołączalność funkcji

Artykuł 138*

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator nie mogą pełnić funkcji parlamentarnych i innych funkcji publicznych, ani też podejmować dodatkowego zatrudnienia.

* Artykuł 138 w brzmieniu nadanym Zmianą XIII. Pierwotne brzmienie: „Prokurator oraz zastępca prokuratora nie mogą pełnić funkcji parlamentarnych i innych funkcji publicznych, ani też podejmować dodatkowego zatrudnienia”.

⁴ W oryg. *Funkcjonalni immunitet*.

CZEŚĆ CZWARTA
USTRÓJ GOSPODARCZY

Zasady **Artykuł 139**

Ustrój gospodarczy opiera się na wolnym oraz otwartym rynku, swobodzie działalności gospodarczej i wolnej konkurencji, niezależności podmiotów gospodarczych i ich odpowiedzialności za zobowiązania wynikające z umów oraz ochronie i równości wszelkich form własności.

Przestrzeń gospodarcza i równość **Artykuł 140**

Terytorium Czarnogóry jest jednolitym obszarem gospodarczym.

Państwo sprzyja zrównoważonemu rozwojowi gospodarczemu wszystkich swoich obszarów.

Zabrania się naruszania i ograniczania wolnej konkurencji oraz zachęcania do nierównej, monopolistycznej lub dominującej pozycji na rynku.

Własność państwowa **Artykuł 141**

Wszelkie aktywa majątku państwowego należą do państwa Czarnogóra.

Zobowiązania podatkowe **Artykuł 142**

Państwo jest finansowane z podatków, opłat i innych przychodów.

Każdy jest zobowiązany do płacenia podatków i wnoszenia innych opłat.

Podatki i inne opłaty mogą być nakładane tylko na mocy ustawy.

Bank Centralny Czarnogóry

Artykuł 143

Bank Centralny Czarnogóry jest niezależną instytucją odpowiedzialną za stabilność monetarną i finansową oraz funkcjonowanie systemu bankowego.

Bankiem Centralnym Czarnogóry zarządza Rada.

Na czele Banku Centralnego Czarnogóry stoi Prezes Banku Centralnego.

Państwowy Urząd Kontroli

Artykuł 144*

Państwowy Urząd Kontroli Czarnogóry jest niezależnym i najwyższym organem kontroli państwowej.

Państwowy Urząd Kontroli kontroluje legalność oraz efektywność zarządzania aktywami i pasywami majątku państwa, budżetami oraz wszelkimi sprawami finansowymi podmiotów, których źródła finansowania są publiczne lub tworzone z wykorzystaniem mienia państwowego.

Państwowy Urząd Kontroli przedkłada Skupsztinie roczne sprawozdanie.

Państwowym Urzędem Kontroli kieruje Senat¹.

Prezes i członkowie Senatu Państwowego Urzędu Kontroli korzystają z immunitetu i nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za opinię lub decyzję wydaną w ramach sprawowania urzędu, chyba że jest to czyn przestępczy.

* Artykuł 144 w brzmieniu nadanym Zmianą IV – dodano ust. 5.

¹ Patrz przypis s. 54.

CZEŚĆ PIĄTA

KONSTYTUCYJNOŚĆ
I LEGALNOŚĆ

CZEŚĆ PIĄTA
KONSTYTUCYJNOŚĆ
I LEGALNOŚĆ

Zgodność przepisów prawa

Artykuł 145

Ustawa winna być zgodna z Konstytucją i ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, a inne akty winny być zgodne z Konstytucją i ustawą.

Ogłaszanie i wejście w życie aktów

Artykuł 146

Ustawy i inne akty powszechnie obowiązujące są ogłaszane przed ich wejściem w życie, a wchodzi w życie nie wcześniej niż ósmego dnia od dnia ich ogłoszenia.

Wyjątkowo, gdy istnieją ku temu przesłanki, które zostały przewidziane w procedurze tworzenia prawa, ustawa i inne akty powszechnie obowiązujące mogą wejść w życie z dniem ogłoszenia.

Zakaz działania prawa wstecz

Artykuł 147

Ustawy i inne akty powszechnie obowiązujące nie mogą działać wstecz.

Wyjątkowo, jednostkowe przepisy prawa, jeżeli wymaga tego interes publiczny określony w procesie uchwalania ustawy, mogą mieć moc wsteczną.

Przepis kodeksu karnego może mieć moc wsteczną tylko wtedy, gdy jest względniejszy dla sprawcy.

Legalność decyzji administracyjnych

Artykuł 148

Decyzja administracyjna winna być zgodna z ustawą. Ostateczna decyzja administracyjna podlega kontroli sądowej.

CZEŚĆ SZÓSTA
SĄD KONSTYTUCYJNY
CZARNOGÓRY

Właściwość Artykuł 149

Sąd Konstytucyjny orzeka:

- 1) o zgodności ustawy z Konstytucją oraz ratyfikowanymi i ogłoszonymi umowami międzynarodowymi;
- 2) o zgodności innych aktów powszechnie obowiązujących oraz innych aktów z Konstytucją i ustawami;
- 3) w sprawie skargi konstytucyjnej w związku z naruszeniem praw i wolności człowieka gwarantowanych przez Konstytucję, po wyczerpaniu wszystkich dostępnych środków odwoławczych;
- 4) w sprawie naruszenia Konstytucji przez Prezydenta Czarnogóry;
- 5) w sprawie sporu kompetencyjnego między sądami a innymi organami państwowymi, między organami państwowymi a organami jednostek samorządu lokalnego oraz między organami jednostek samorządu lokalnego;
- 6) o zakazie działalności partii politycznej lub organizacji pozarządowych;
- 7) w sporach wyborczych oraz sporach związanych z referendum, które nie należą do właściwości innych sądów;
- 8) o zgodności z Konstytucją środków i działań władz państwowych podejmowanych w stanie wojennym i stanie wyjątkowym;
- 9) i wykonuje inne zadania określone w Konstytucji.

Jeżeli w toku procedury kontroli konstytucyjności i legalności dany akt powszechnie obowiązujący przestał obowiązywać, a skutki jego zastosowania nie zostały usunięte, Sąd Konstytucyjny rozstrzyga czy dany akt był zgodny z Konstytucją lub z ustawą w okresie jego obowiązywania.

Sąd Konstytucyjny monitoruje stan konstytucyjności i praworządności oraz powiadamia Skupsztinę o zaobserwowanych przypadkach niekonstytucyjności i bezprawia.

**Wszczęcie postępowania
w sprawie kontroli konstytucyjności i legalności
Artykuł 150**

Każdy może wystąpić z inicjatywą wszczęcia kontroli konstytucyjności i legalności.

Postępowanie przed Sądem Konstytucyjnym w sprawie kontroli konstytucyjności i legalności może wszcząć sąd, inny organ państwowy, organ samorządu lokalnego oraz pięciu posłów.

Sąd Konstytucyjny może wszcząć postępowanie w sprawie kontroli konstytucyjności i legalności również z własnej inicjatywy.

W toku postępowania Sąd Konstytucyjny może nakazać wstrzymanie wykonania decyzji administracyjnej lub czynności podjętej na podstawie ustawy, innego aktu powszechnie obowiązującego lub innego aktu, których konstytucyjność lub legalność jest oceniana, jeżeli ich wykonanie mogłoby prowadzić do nieodwracalnych, szkodliwych skutków.

**Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego
Artykuł 151***

Sąd Konstytucyjny orzeka większością głosów wszystkich sędziów.

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego podlega publikacji.

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego jest wiążące i podlega wykonaniu.

Wykonanie orzeczenia Sądu Konstytucyjnego, w razie potrzeby, zapewnia Rząd.

Sąd Konstytucyjny rozpoznaje skargę konstytucyjną w składzie trzech sędziów. Skład orzekający wydaje orzeczenie jednogłośnie i w pełnym składzie. Jeżeli na posiedzeniu składu orzekającego nie zostanie osiągnięta jednomyslność, skargę konstytucyjną rozpoznaje Sąd Konstytucyjny w trybie ust. 1 niniejszego artykułu.

* Artykuł 151 w brzmieniu nadanym Zmianą XV – dodano ust. 4.

Wygaśnięcie mocy obowiązującej

Artykuł 152

W przypadku stwierdzenia przez Sąd Konstytucyjny niezgodności ustawy z Konstytucją oraz ratyfikowanymi i ogłoszonymi umowami międzynarodowymi albo niezgodności innego aktu powszechnie obowiązującego z Konstytucją oraz ustawą, to ustawa oraz akt tracą ważność z dniem ogłoszenia orzeczenia Sądu Konstytucyjnego.

Ustawa lub inny akt powszechnie obowiązujący albo poszczególne przepisy prawne w nich zawarte, które orzeczeniem Sądu Konstytucyjnego uznano za niezgodne z Konstytucją lub ustawą, nie mają zastosowania do stosunków prawnych, które powstały przed ogłoszeniem orzeczenia Sądu Konstytucyjnego i nie wygasły do dnia ogłoszenia orzeczenia.

Skład i wybór

Artykuł 153*

Sąd Konstytucyjny składa się z siedmiu sędziów.

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego są wybierani na 12 lat.

Sędziów Sądu Konstytucyjnego wybiera i odwołuje Skupsztina: dwóch sędziów na wniosek Prezydenta Czarnogóry i pięciu sędziów na wniosek właściwego komitetu Skupsztiny w konkursie otwartym przeprowadzonym przez wnioskodawców.

Sędzia Sądu Konstytucyjnego jest wybierany z grona wybitnych prawników, którzy ukończyli co najmniej 40 lat i mają 15-letni staż pracy w zawodzie prawniczym.

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego wybierają spośród swoich członków Prezesa Sądu Konstytucyjnego na okres trzech lat.

Ta sama osoba może być wybrana tylko raz na prezesa i raz na sędziego Sądu Konstytucyjnego.

Prezes i sędzia Sądu Konstytucyjnego nie mogą pełnić funkcji parlamentarnych i innych funkcji publicznych, ani też podejmować dodatkowego zatrudnienia.

* Artykuł 153 w brzmieniu nadanym zmianą XVI. Pierwotne brzmienie: „Sąd Konstytucyjny składa się z siedmiu sędziów. Sędziowie Sądu Konstytucyjnego są wybierani na dziewięć lat. Prezes Sądu Konstytucyjnego jest wybierany spośród sędziów na okres trzech lat. Na sędziego Sądu Konstytucyjnego może być wybrana osoba ciesząca się opinią wybitnego prawnika, mająca co najmniej 15-letnie doświadczenie pracy w zawodzie. Prezes i sędzia Sądu Konstytucyjnego nie mogą pełnić funkcji parlamentarnych i innych funkcji publicznych ani też wykonywać innej działalności zawodowej”.

Wygaśnięcie mandatu

Artykuł 154

Prezes i sędzia Sądu Konstytucyjnego kończą wypełnianie swoich funkcji przed upływem kadencji, na którą zostali wybrani, jeżeli sami o to wystąpią, gdy spełniają wymogi przejścia w stan spoczynku lub zostali skazani na karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

Prezes i sędzia Sądu Konstytucyjnego zostają złożeni z urzędu, jeśli zostaną skazani za czyn, który czyni ich niegodnymi sprawowania urzędu, jeśli trwale utracą zdolność sprawowania urzędu lub w sposób publiczny wyrażają swoje przekonania polityczne.

O wystąpieniu przyczyn wygaśnięcia mandatu lub złożenia z urzędu stwierdza na posiedzeniu Sąd Konstytucyjny i zawiadamia o tym Skupsztinę.

Sąd Konstytucyjny może postanowić, że prezes lub sędzia Sądu Konstytucyjnego, wobec którego wszczęto postępowanie karne, zaprzestaje pełnienia swoich funkcji na okres tego postępowania.

CZEŚĆ SIÓDMA
ZMIANA KONSTYTUCJI

CZEŚĆ SIÓDMA
ZMIANA KONSTYTUCJI

Propozycja zmiany Konstytucji

Artykuł 155

Z propozycją zmiany Konstytucji może wystąpić prezydent Czar-nogóry, Rząd lub co najmniej 25 posłów.

Propozycja zmiany Konstytucji może dotyczyć zmiany lub uzu-pełnienia poszczególnych postanowień Konstytucji albo uchwa-lenia nowej Konstytucji.

Propozycja zmiany poszczególnych postanowień Konstytucji winna zawierać przywołanie przepisów, o których zmianę się wnosi, oraz uzasadnienie.

Propozycja zmiany Konstytucji zostaje przyjęta przez Skupsztinę, jeśli uzyska poparcie 2/3 ogólnej liczby posłów.

Jeżeli propozycja zmiany Konstytucji nie zostanie przyjęta, ta sama propozycja nie może być ponownie zgłoszona przed upływem roku od dnia, w którym została odrzucona.

Ustawa o zmianie Konstytucji

Artykuł 156

Zmiana poszczególnych postanowień Konstytucji dokonywana jest w formie poprawki.

Projekt ustawy o zmianie Konstytucji przygotowuje właściwy komitet Skupsztiny.

Projekt ustawy o zmianie Konstytucji zostaje przyjęty przez Skupsztinę, jeśli uzyska poparcie 2/3 ogólnej liczby posłów.

Przyjęty projekt ustawy o zmianie Konstytucji Skupsztina poddaje pod publiczną debatę, która nie może trwać krócej niż miesiąc.

Po zakończeniu publicznej debaty właściwy komitet Skupsztiny przyjmuje projekt ustawy o zmianie Konstytucji.

Ustawa o zmianie Konstytucji zostaje przyjęta przez Skupsztinę, jeśli uzyska poparcie 2/3 ogólnej liczby posłów.

Zmiana Konstytucji nie może być uchwalona w czasie stanu wojennego i stanu wyjątkowego.

Zatwierdzenie w referendum

Artykuł 157

Zmiany w artykułach 1, 2, 3, 4, 12, 13, 15, 45 i 157 są wiążące, jeśli co najmniej 3/5 biorących udział w referendum ogólnokrajowym zagłosuje za zmianą.

CZEŚĆ ÓSMA
PRZEPISY PRZEJŚCIOWE
I PRZEPISY KOŃCOWE

CZEŚĆ ÓSMA

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE I PRZEPISY KOŃCOWE

Ustawa konstytucyjna w celu wykonania Konstytucji
Artykuł 158

W celu wykonania Konstytucji uchwała się ustawę konstytucyjną.

Ustawę konstytucyjną w celu wykonania Konstytucji uchwała Skupština większością głosów ogólnej liczby posłów.

Ustawa konstytucyjna zostaje promulgowana i wchodzi w życie równocześnie z Konstytucją.

SU-SK Numer 01-514/21

Podgorica, 19 października 2007 r.

ZGROMADZENIE KONSTYTUCYJNE REPUBLIKI
CZARNOGÓRY

Prezydent
Ranko Krivokapić

Na podstawie art. 15 ust. 1 ustawy o trybie uchwalania i ogłaszania nowej Konstytucji Czarnogóry („Dziennik Urzędowy Republiki Czarnogóry”, nr 66/06), Zgromadzenie Konstytucyjne Republiki Czarnogóry na trzecim posiedzeniu drugiej sesji zwyczajnej w 2007 r., dnia 22 października 2007 r. podjęto

**UCHWAŁĘ
W SPRAWIE PROKLAMOWANIA
KONSTYTUCJI CZARNOGÓRY**

Proklamowana zostaje KONSTYTUCJA CZARNOGÓRY uchwalona przez Zgromadzenie Konstytucyjne Republiki Czarnogóry na trzecim posiedzeniu drugiej sesji zwyczajnej w 2007 r., dnia 19 października 2007 r.

SU-SK Numer 01-514/22
Podgorica, 22 października 2007

**ZGROMADZENIE KONSTYTUCYJNE REPUBLIKI
CZARNOGÓRY**

**Prezydent
Ranko Krivokapić**

USTAWA KONSTYTUCYJNA W CELU WYKONANIA KONSTYTUCJI REPUBLIKI CZARNOGÓRY¹

(Dziennik Urzędowy Czarnogóry nr 001/07 z dnia 25.10.2007, 009/08 z dnia 8.02.2008, 004/09 z dnia 26.01.2009, 071/09 z dnia 22.10.2009, 022/10 z dnia 26.04.2010, 080/10 z dnia 31.12.2010, 027/11 z dnia 1.06.2011, 038/11 z dnia 2.08.2011)

Artykuł 1

Konstytucja Czarnogóry (zwana dalej „Konstytucją”) wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia i przez Zgromadzenie Konstytucyjne Republiki Czarnogóry, chyba że w odniesieniu do stosowania niektórych jej postanowień niniejsza ustawa stanowi inaczej.

Artykuł 2

Władze Czarnogóry oraz inne państwowe organy, organizacje i służby, a także organy samorządu lokalnego działają do końca kadencji, na którą zostały wybrane, w granicach uprawnień i obowiązków określonych w Konstytucji, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej.

Artykuł 3

Prokurator Krajowy kontynuuje swoją działalność jako Prokuratura Krajowa do czasu uchwalenia ustawy określającej status, organizację i działalność Prokuratury Krajowej.

Artykuł 4

Rada Obrony i Bezpieczeństwa zostanie ukonstytuowana nie później niż w ciągu 10 dni od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

¹ Tekst ujednolicony, zamieszczony na oficjalnej stronie Rządu Czarnogóry: <https://www.gov.me/en/documents/0abf31a1-9a94-48c5-b7d7-d26bb17a2c7f>.

Artykuł 5

Postanowienia umów międzynarodowych dotyczących praw i wolności człowieka, do których Czarnogóra przystąpiła przed 3 czerwca 2006 r., mają zastosowanie do stosunków prawnych powstałych po ich podpisaniu.

Artykuł 6

Ustawy i inne akty normatywne obowiązują do czasu ich dostosowania do Konstytucji w terminach określonych w niniejszej ustawie.

Artykuł 7

W ciągu dwóch miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy zostaną uchwalone:

1. Ustawa o obywatelstwie Czarnogóry;
2. Ustawa o dokumentach podróży obywateli Czarnogóry;
3. Ustawa o pobycie i statusie rezydenta;
4. Ustawa o dowodzie osobistym;
5. Ustawa o Radzie Społecznej.

W ciągu dwóch lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy zostaną uchwalone:

1. Ustawa o Radzie Sądownictwa;
2. Ustawa o strukturze terytorialnej Czarnogóry.

Artykuł 8

Do dnia 31 grudnia 2011 r. ustawa o wyborach radnych i posłów zostanie dostosowana do Konstytucji.

Artykuł 9

Pozostałe ustawy i inne akty normatywne zostaną dostosowane do Konstytucji do dnia 31 grudnia 2010 r., a przepisy wykonawcze do ustaw w terminach przez nie określonych.

Artykuł 10

Zgromadzenia jednostek samorządu lokalnego dostosują swój regulamin do Konstytucji nie później niż w ciągu roku od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Artykuł 11

Do czasu przyjęcia odpowiednich przepisów przez Czarnogórę, przepisy Związku Państwowego Serbii i Czarnogóry będą odpowiednio stosowane, o ile nie będą sprzeczne z porządkiem prawnym i interesami Czarnogóry.

Artykuł 12

Każdy obywatel Czarnogóry, który w dniu 3 czerwca 2006 r. poza obywatelstwem czarnogórskim posiadał obywatelstwo innego państwa, ma prawo do zachowania obywatelstwa czarnogórskiego.

Obywatel Czarnogóry, który nabył inne obywatelstwo po 3 czerwca 2006 r., może zachować obywatelstwo Czarnogóry do czasu zawarcia umowy dwustronnej z państwem, którego obywatelstwo nabył, nie dłużej jednak niż rok od dnia uchwalenia Konstytucji Czarnogóry.

Artykuł 13

Z dniem ogłoszenia Konstytucji i niniejszej ustawy Zgromadzenie Konstytucyjne Republiki Czarnogóry kontynuuje swoją działalność jako Skupsztna Czarnogóry, a Komisja Konstytucyjna zaprzestaje działalności.

Artykuł 14

Wybory posłów do Skupstiny Czarnogóry odbywają się nie później niż do końca 2009 roku.

Artykuł 15

Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy nazwa dziennika urzędowego Republiki Czarnogóry zmienia się na „Dziennik Urzędowy Czarnogóry”.

Artykuł 16

Niniejsza ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w „Dzienniku Urzędowym Czarnogóry”.

SU-SK Numer 01-523/7

Podgorica, 19 października 2007 r.

**ZGROMADZENIE KONSTITUCYJNE REPUBLIKI
CZARNOGÓRY**

Prezydent

Ranko Krivokapić

ZMIANY
DO KONSTYTUCJI
CZARNOGÓRY

ZMIANY DO KONSTYTUCJI CZARNOGÓRY

Uchwalone przez Skupsztinę Czarnogóry dnia 31 lipca 2013 r.,
ogłoszone w Dzienniku Urzędowym Czarnogóry
„Službeni list Crne Gore” nr 38/2013
z dnia 2 sierpnia 2013 r.

Na podstawie art. 82 ust. 3 Konstytucji Czarnogóry, Skupsztina Czarnogóry 25 kadencji na dwunastym posiedzeniu pierwszej sesji zwyczajnej (wiosennej) w 2013 r., w dniu 31 lipca 2013 r., uchwaliła

UCHWAŁĘ W SPRAWIE OGŁOSZENIA ZMIAN I–XVI DO KONSTYTUCJI CZARNOGÓRY

Ogłasza się ZMIANY OD I DO XVI DO KONSTYTUCJI CZARNOGÓRY, które zostały przyjęte przez Skupsztinę Czarnogóry na dwunastym posiedzeniu pierwszej sesji zwyczajnej (wiosennej) w 2013 r., w dniu 31 lipca 2013 r.

Numer: 00-13/13-1/11

EPA: 224 XXV

Podgorica, 31 lipca 2013 r.

SKUPSZTINA CZARNOGÓRY 25 KADENCJI

Prezydent

Ranko Krivokapić

Na podstawie art. 82 ust. 1 pkt 1 oraz art. 156 ust. 1 i 6 Konstytucji Czarnogóry, Skupsztina Czarnogóry 25 kadencji na dwunastym posiedzeniu pierwszej sesji zwyczajnej (wiosennej) w 2013 r., w dniu 31 lipca 2013 r., uchwaliła

ZMIANY I-XVI DO KONSTYTUCJI CZARNOGÓRY

Zmiany od I do XVI stanowią integralną część Konstytucji Czarnogóry i wchodzi w życie w dniu ich ogłoszenia.

ZMIANA I

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za czyn, który przed jego popełnieniem nie był określony przez ustawę lub rozporządzenie wydane na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie jako czyn karalny, ani nie może zostać skazany na karę, która nie była za ten czyn przewidziana.

Czyny karalne i sankcje karne mogą być określone jedynie ustawą.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 33 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA II

Akt normatywny względniejszy

Przestępstwa i inne czyny karalne są określone, a kary za nie są wymierzane na mocy ustawy lub innych aktów normatywnych, które obowiązywały w czasie popełnienia czynu, chyba że nowa ustawa lub nowy akt normatywny jest względniejszy dla sprawy.

Niniejsza zmiana zastępuje tytuł art. 34 i treść art. 34 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA III

13) wybiera i odwołuje sędziów Sądu Konstytucyjnego, Prokuratora Generalnego oraz czterech członków Rady Sądownictwa z grona wybitnych prawników;

14) powołuje i odwołuje: Obronę Praw i Wolności Człowieka; Prezesa Banku Centralnego i członków Rady Banku Centralnego Czarnogóry; prezesa i członków Senatu Państwowego Urzędu Kontroli oraz inne osoby pełniące funkcje określone w ustawie;

Niniejsza zmiana zastępuje pkt 13 i 14 art. 82 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA IV

Skupszcina większością głosów ogólnej liczby posłów uchwala ustawy określające: sposób realizacji wolności i praw obywateli, obywatelstwo czarnogórskie, referendum, zobowiązania finansowe obywateli, symbole państwowe oraz używanie symboli państwowych, kwestie obronności i bezpieczeństwa, siły zbrojne, tworzenie, łączenie i znoszenie gmin; ogłaszanie stanu wojennego i stanu wyjątkowego; [Skupszcina] uchwala plan zagospodarowania przestrzennego; przyjmuje Regulamin Skupszciny; postanawia o przeprowadzeniu referendum ogólnokrajowego; postanawia o skróceniu kadencji Skupszciny; postanawia o złożeniu z urzędu Prezydenta Czarnogóry; wybiera i odwołuje Przewodniczącego Rządu i członków Rządu oraz postanawia w sprawie uchwalenia wotum zaufania Rządowi; powołuje i odwołuje Obronę Praw i Wolności Człowieka.

W pierwszym głosowaniu większością dwóch trzecich, a w drugim – trzech piątych głosów ogólnej liczby posłów, nie wcześniej niż po upływie miesiąca, Skupszcina wybiera i odwołuje sędziów Sądu Konstytucyjnego, Prokuratora Generalnego oraz czterech członków Rady Sądownictwa z grona wybitnych prawników.

W pierwszym głosowaniu, na wniosek Rady Prokuratorów, Skupszcina wybiera Prokuratora Generalnego. Jeżeli zgłoszony kandydat nie uzyska wymaganej większości, w drugim głosowaniu Skupszcina wybiera Prokuratora Generalnego spośród wszystkich kandydatów, którzy spełniają wymogi prawne.

Niniejsza zmiana zastępuje ust. 2 art. 91 i uzupełnia art. 91 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA V

5) przedstawia Skupsztinie: kandydata na Przewodniczącego Rządu, po zasięgnięciu opinii przedstawicieli partii politycznych reprezentowanych w Skupsztinie; kandydatury dwóch sędziów Sądu Konstytucyjnego oraz kandydaturę obrońcy Praw i Wolności Człowieka;

Niniejsza zmiana zastępuje pkt 5 art. 95 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA VI

5. SĄDOWNICTWO

Niniejsza zmiana zastępuje tytuł rozdziału 5. „Sądy” w części III – „Ustrój władz”.

ZMIANA VII

Sąd Najwyższy zapewnia jednolite stosowanie prawa przez sądy oraz wykonuje inne zadania przewidziane ustawą.

Prezesa Sądu Najwyższego wybiera i odwołuje Rada Sądownictwa większością dwóch trzecich głosów, na wniosek Sesji Generalnej Sądu Najwyższego.

Prezes Sądu Najwyższego jest wybierany na pięć lat.

Ta sama osoba może być wybrana na Prezesa Sądu Najwyższego nie więcej niż dwa razy.

Niniejsza zmiana zastępuje ust. 2, 3 i 4 art. 124 i uzupełnia art. 124 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA VIII

Radę Sądownictwa tworzą przewodniczący oraz dziewięciu członków.

Członkami Rady Sądownictwa są:

1) Prezes Sądu Najwyższego;

2) czterech sędziów wybieranych i odwoływanych przez Konferencję Sędziów, z zachowaniem równej reprezentacji sądów i sędziów;

3) czterech wybitnych prawników wybieranych i odwoływanych przez Skupsztinę, na wniosek jej właściwego komitetu w konkursie otwartym;

4) minister właściwy do spraw sądownictwa.

Przewodniczący Rady Sądownictwa jest wybierany przez Radę Sądownictwa spośród jej członków, którzy nie sprawują urzędu sędziego, większością dwóch trzecich głosów członków Rady Sądownictwa.

Na Przewodniczącą Rady Sądownictwa nie może zostać wybrany minister właściwy do spraw sądownictwa.

W przypadku równej liczby głosów decyduje głos Przewodniczącego Rady Sądownictwa.

Skład Rady Sądownictwa ogłasza Prezydent Czarnogóry.

Kadencja Rady Sądownictwa trwa cztery lata.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 127 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA IX

Rada Sądownictwa:

1) wybiera i odwołuje Prezesa Sądu Najwyższego;

2) wybiera i odwołuje Przewodniczącą Rady Sądownictwa;

3) składa Skupsztinie roczne sprawozdanie z prac Rady Sądownictwa oraz z ogólnego stanu sądownictwa;

4) wybiera i odwołuje sędziego, prezesa sądu i ławnika;

5) rozpatruje sprawozdanie z pracy sądu, wnioski i skargi dotyczące pracy sądu oraz zajmuje wobec nich stanowisko;

6) stwierdza przejście sędziego w stan spoczynku;

7) ustala liczbę sędziów i ławników;

8) rekomenduje Rządowi wysokość środków finansowych na działalność sądów;

9) wykonuje inne zadania określone ustawą.

Rada Sądownictwa podejmuje uchwały większością głosów wszystkich członków, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w Konstytucji.

W postępowaniach dyscyplinarnych wobec sędziów minister właściwy do spraw sądownictwa nie bierze udziału w głosowaniu.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 128 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA X

Zadania Prokuratury Krajowej wykonują prokuratorzy kierujący prokuraturami oraz prokuratorzy.

Prokurator Generalny jest wybierany i odwoływany przez Skupsztinę Czarnogóry po wysłuchaniu we właściwym Komitecie Skupsztiny, na wniosek Rady Prokuratorowskiej, w konkursie otwartym.

Prokurator Generalny oraz prokuratorzy kierujący prokuraturami są wybierani na okres pięciu lat.

Prokurator powoływany jest na czas nieokreślony. Wyjątkowo osoba, która po raz pierwszy zostaje wybrana na prokuratora jest wybierana na okres czterech lat.

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator zaprzestają wykonywania swoich funkcji w przypadkach i trybie przewidzianych w ustawie.

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator zostają złożeni z urzędu w razie skazania prawomocnym wyrokiem na karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 135 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA XI

Rada Prokuratorowska zapewnia niezależność Prokuratury Krajowej.

Radzie Prokuratorowskiej przewodniczy Prokurator Generalny, z wyjątkiem postępowań dyscyplinarnych.

Skład, tryb wyboru, kadencję, organizację i sposób działania Rady Prokuratorowskiej określa ustawa.

Rada Prokuratorowska:

- 1) przygotowuje wniosek w sprawie wyboru Prokuratora Generalnego;*
- 2) wybiera i odwołuje prokuratorów kierujących prokuraturami oraz prokuratorów;*
- 3) stwierdza przejście w stan spoczynku prokuratorów kierujących prokuraturami oraz prokuratorów;*
- 4) rekomenduje Rządowi wysokość środków na działalność Prokuratury Krajowej;*
- 5) składa Skupsztynie roczne sprawozdanie z pracy Prokuratury Krajowej;*
- 6) wykonuje inne zadania określone ustawą.*

Rada Prokuratorowska podejmuje uchwały większością głosów wszystkich członków.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 136 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA XII

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator korzystają z immunitetu i nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za opinię lub decyzję wydaną w ramach sprawowania urzędu, chyba że jest to czyn przestępczy.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 137 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA XIII

Prokurator kierujący prokuraturą oraz prokurator nie mogą pełnić funkcji parlamentarnych i innych funkcji publicznych, ani też podejmować dodatkowego zatrudnienia.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 138 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA XIV

Prezes i członkowie Senatu Państwowego Urzędu Kontroli korzystają z immunitetu i nie mogą być pociągnięci do odpowiedzialności za opinię lub decyzję wydaną w ramach sprawowania urzędu, chyba że jest to czyn przestępczy.

Niniejsza zmiana uzupełnia art. 144 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA XV

Sąd Konstytucyjny rozpoznaje skargę konstytucyjną w składzie trzech sędziów. Skład orzekający wydaje orzeczenie jednogłośnie i w pełnym składzie. Jeżeli na posiedzeniu składu orzekającego nie zostanie osiągnięta jednomyslność, skargę konstytucyjną rozpoznaje Sąd Konstytucyjny w trybie ust. 1 niniejszego artykułu.

Niniejsza zmiana uzupełnia art. 151 Konstytucji Czarnogóry.

ZMIANA XVI

Sąd Konstytucyjny składa się z siedmiu sędziów.

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego są wybierani na 12 lat.

Sędziów Sądu Konstytucyjnego wybiera i odwołuje Skupsztina: dwóch sędziów na wniosek Prezydenta Czarnogóry i pięciu sędziów na wniosek właściwego komitetu Skupsztiny w konkursie otwartym przeprowadzonym przez wnioskodawców.

Sędzia Sądu Konstytucyjnego jest wybierany z grona wybitnych prawników, którzy ukończyli co najmniej 40 lat i mają 15-letni staż pracy w zawodzie prawniczym.

Sędziowie Sądu Konstytucyjnego wybierają spośród swoich członków Prezesa Sądu Konstytucyjnego na okres trzech lat.

Ta sama osoba może być wybrana tylko raz na prezesa i raz na sędziego Sądu Konstytucyjnego.

Prezes i sędzia Sądu Konstytucyjnego nie mogą pełnić funkcji parlamentarnych i innych funkcji publicznych, ani też podejmować dodatkowego zatrudnienia.

Niniejsza zmiana zastępuje art. 153 Konstytucji Czarnogóry.

Numer: 00-13/13-1/10

EPA: 224 XXV

Podgorica, 31 lipca 2013 r.

Skupština Czarnogóry 25 kadencji
Prezydent
Ranko Krivokapić

WYBRANA LITERATURA

WYBRANA LITERATURA

Antoszewski A., Herbut R., *Systemy polityczne państw świata*, Gdańsk 2001.

Ágh A., *The Politics of Central Europe*, London 1998.

Benson L., *Jugosławia. Historia w zarysie*, Kraków 2011.

Bujwid-Kurek E., *Państwa poługosłowiańskie. Szkice politologiczne*, Kraków 2008.

Domachowska A., *Proces budowania narodu czarnogórskiego: 1991–2018*, Toruń 2019.

Felczak W., Wasilewski T., *Historia Jugosławii*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985.

Garde P., *Vie et mort de Yougoslavie*, Paris 1992.

Jelavich B., *Historia Bałkanów. Wiek XX*, Kraków 2005.

Kobeszko Ł., *Wybory prezydenckie w Czarnogórze: koniec ery Djukanowicia*, „Analizy OSW”, 4 kwietnia 2023.

Koseski A., *W bałkańskim tyglu*, Pułtusk 2002.

Koseski A., *W bałkańskim kręgu*, Pułtusk 2013.

Kruczek Z., *Europa. Geografia turystyczna*, Kraków 2008.

Montenegrin Independence Referendum. 2006, Tennessee 2010.

Montenegro in Transition, ed. F. Bieber, Baden Baden 2003.

Pavlowitch S.K., *Historia Bałkanów (1804–1945)*, Warszawa 2009.

Petranović B., *Istorija Jugoslavije 1918–1988. Druga knjiga. Narodnooslobodilački rat i revolucija. 1941–1945*, Beograd 1988.

Pirjevec J., *Tito*, Warszawa 2021.

Podhorodecki L., *Jugosławia. Dzieje narodów, państw i rozpad federacji*, Warszawa 2000.

Politics, Power, and the Struggle for Democracy in South-East Europe, ed. K. Dawisha, B. Parrott, Cambridge 1997.

Sagan S., Serzhanowa V., *Symbole państw współczesnych*, „Studia Prawnoustrojowe” 2011, nr 13.

Schuman M., *Serbia and Montenegro. Nation in Transition*, New York 2004.

Simić P., *Tito. Zagadka stulecia*, Wrocław 2009.

Skieterska A., *Czarnogórska batalia o konstytucję*, „Gazeta Wyborcza”, 5 lutego 2007.

Skowronek J., Tanty M., Wasilewski T., *Słowianie południowi i zachodni. VI–XX wiek*, Warszawa 2005.

Słownik biograficzny Europy Środkowo-Wschodniej XX wieku, red. J. Kofman, W. Roszkowski, Warszawa 2005.

Stanisławski W., *Spór o czarnogórską tożsamość*, „Rzeczpospolita”, 24 października 2007.

Szpala M., *Czarnogóra: Problematyczny kandydat do UE*, „Analizy OSW”, 29 grudnia 2010.

Szpala M., *Czarnogóra: sukces wyborczy ugrupowań opozycyjnych*, „Analizy OSW”, 1 września 2020.

Szulc W., *Przemiany gospodarcze i społeczne w Jugosławii w okresie międzywojennym (1918–1941)*, Poznań 1980.

Szymczak T., *Jugosławia – państwo federacyjne*, Łódź 1982.

Tanty M., *Bałkany w XX wieku. Dzieje polityczne*, Warszawa 2003.

Ten Years of the Democratic Constitutionalism in Central and Eastern Europe, ed. K. Działocha, R. Mojak, K. Wójtowicz, Lublin 2001.

Thomas R., *The Politics of Serbia in the 1990s*, New York 1999.

Ustav Crne Gore, „Službeni list Crne Gore” 2007, nr 1.

Walkiewicz W., *Bałkany słowiańskie. Aspiracje – uwikłania – sprzeczności*, Warszawa–Białystok 2015.

Wojciechowski S., *Integracja i dezintegracja Jugosławii na przełomie XX i XXI wieku*, Poznań 2002.

Wojnicki J., *Instytucjonalizacja przemian ustrojowych państw postjugosłowiańskich*, Pułtusk 2007.

Wojnicki J., *Przeobrażenia ustrojowe państw postjugosłowiańskich (1990–2003)*, Pułtusk 2003.

Wojnicki J., *Skupszcina. Zgromadzenie Serbii i Czarnogóry*, Warszawa 2005.

Wojnicki J., *System konstytucyjny Serbii i Czarnogóry*, Warszawa 2005.

Yugoslavia and After. A Study in Fragmentation, Despair and Rebirth, ed. D.A. Dyker, I. Vejvoda, London–New York 1996.

Zacharias M., *Komunizm, federacja, nacjonalizmy. System władzy w Jugosławii. 1943–1991*, Warszawa 2004.

Zagadnienia konstytucjonalizmu krajów Europy Środkowo-Wschodniej, red. T. Mołdawa, Warszawa 2003.

Zawadzka B., *Zmiany systemu politycznego w ustawodawstwie państw Europy Środkowej i Wschodniej*, Warszawa 1992.

Zieliński E., *System polityczny Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii*, Warszawa 1984.

Żukiewicz P., *Pozycja ustrojowa rządu w państwach postjugosłowiańskich. Analiza prawnooporównawcza*, [Wrocław 2017].

Strony internetowe

<https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/montenegro>

https://bs.wikipedia.org/wiki/Oj,_svijetla_majska_zoro

STARANIEM BIBLIOTEKI SEJMOWEJ UKAZAŁY SIĘ KONSTYTUCJE:

Albanii [z 1991 r.] wyd. 1997, tekst tożsamy wyd. 2000, Albanii z 1998 r. – wyd. 2001

Andory [z 1993 r.] wyd. 2014

Arabii Saudyjskiej [akty konstytucyjne – 1992/1993] wyd. 2019

Australii [z 1900 r. z późniejszymi zmianami, ostatnia z 29 VII 1977 r.] wyd. 2014

Austrii [z 1920 r. w wersji z 1929 r., ostatnia zmiana z 28 VI 2002 r.] wyd. 2004

Belgii [z 1831 r., tekst jednolity z 1994 r.] wyd. 1996, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 22 XII 2008 r.] wyd. 2010, wyd. 3 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 17 III 2021 r.] wyd. 2022

Brazylii [z 1988 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 VI 2004 r.] wyd. 2004

Bułgarii [z 1991 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 II 2007 r.] wyd. 2012

Chile [z 1980 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 III 2012 r.] wyd. 2012

Chorwacji [z 1990 r.] wyd. 1995, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2001 r.] wyd. 2007

Cypru [z 1960 r., wg stanu na 31 V 2012 r.] wyd. 2013

Czech [z 1992 r.] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000

Danii [z 1953 r.] wyd. 2002

Estonii [z 1992 r.] wyd. 1997

Filipin [z 1987 r.] wyd. 2019

Finlandii [z 1919 r.] wyd. 1997, Finlandii [z 1999 r.] wyd. 2003

Francji [z 1958 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 22 II 1996 r.] wyd. 1997, wyd. 2 – [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2003 r.] wyd. 2005

Grecji 1975/1986 – wyd. 1992, wyd. 2 – [wg stanu na 1 VII 2005 r.] wyd. 2005

Gruzji [z 1995 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 4 X 2013 r.] wyd. 2015

Hiszpanii [z 1978 r.] wyd. 1993, tekst tożsamy wyd. 2000, wyd. 2 [z późniejszą zmianą z 27 VIII 1992 r.] wyd. 2008

Holandii [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 21 III 2002 r.] wyd. 2003

Indii [z 1949 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 25 I 2020 r.] wyd. 2020

Indonezji [z 1945 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 11 VIII 2002 r.] wyd. 2021

Irlandii [z 1937 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 24 VI 2004 r.] wyd. 2006

Islandii [z 1944 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 1 VII 1999 r.] wyd. 2009

Izraela [ustawy konstytucyjne – 1948/1992] wyd. 2001

Japonii [z 1946 r.] wyd. 2014

Kanady [akty z 1867 r. i z 1982 r. wg stanu na 1 IV 1996 r.] wyd. 1998

Kenii [z 2010 r.] wyd. 2017

Liechtensteinu [z 1921 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 25 XI 2011 r.] wyd. 2013

Litwy [z 1992 r.] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 13 VII 2004 r.] wyd. 2006

Luksemburga [z 1868 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 24 VI 2005 r.] wyd. 2006

Łotwy [z 1922 r., wg stanu na 15 X 1998 r.] wyd. 2001

Macedonii [z 1992 r.] wyd. 1999

Malty [wg stanu na 1 IX 2007] wyd. 2008

Maroka [z 2011 r.] wyd. 2015

Mołdawii [z 1994 r. z późniejszymi zmianami, ostatnia z 14 VII 2006] wyd. 2014

Monako [z 1962 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 2 IV 2002 r.] wyd. 2012

Niemiec [z 1949 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 VIII 2006 r.] wyd. 2008

Norwegii [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 19 VI 1992 r.] wyd. 1996

Nowej Zelandii [akty konstytucyjne – 1975/2003] wyd. 2018

Portugalii [z 1976 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 20 IX 1997 r.] wyd. 2000

Republiki Południowej Afryki [z 1997 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 X 2003 r.] wyd. 2006

Rosji [z 1993 r.] wyd. 2000

Rumunii [z 1991 r.] wyd. 1996

Serbii [z 2006 r.] wyd. 2018

Słowacji [z 1992 r.] wyd. 1993, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 23 II 2001 r.] wyd. 2003

Słowenii [z 1991 r.] wyd. 1994, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 27 VI 2006 r.] wyd. 2009

Stanów Zjednoczonych Ameryki [z 1787 r., z uwzględnieniem poprawki 27. z 1992 r.] wyd. 2002

Szwajcarii [z 1999 r.] wyd. 2000

Szwecji [z 1974 r.] wyd. 1991, wyd. 2 [tekst jednolity z 1998 r.]
wyd. 2000

Turcji [z 1982 r.] wyd. 2013

Ukrainy [z 1996 r.] wyd. 1999

Watykanu, wyd. 2008

Węgier [z 1949 r., tekst jednolity z 1990 r.] wyd. 1992, wyd. 2
[z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 V 2001 r.] wyd. 2002,
Ustawa Zasadnicza Węgier [z 2011 r., uzup. o Postanowienia
przejściowe z 30 XII 2011 r.] wyd. 2012

Włoch [z 1947 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 V
2003 r.] wyd. 2004

**Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północ-
nej**, wyd. 2010

Teksty konstytucji państw członkowskich UE, według stanu praw-
nego na 1 lipca 2011 r., ukazały się w tomie „Konstytucje państw
Unii Europejskiej”, pod red. W. Staśkiewicza, Warszawa 2011.